

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра історії України та туризму

Кваліфікаційна робота бакалавра
на тему: Сучасний стан туризму в Болгарії:
проблеми та перспективи розвитку»

Допущено до захисту
«___» _____ року

студентки групи Т02-16
факультету перекладознавства
освітньо-професійної програми
Туризмознавство
за спеціальністю 242 Туризм
Капітонової Катерини Юріївни

Завідувач кафедри

Науковий керівник:

історії України і туризму

кандидат історичних наук, доцент

д. і. н., проф. Васильчук В. М.

Лебедева І.М.

(підпис)

Національна шкала _____
Кількість балів _____
Оцінка ЄКТС _____

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ....	6
1.1. Теоретичні та методологічні основи вивчення туристично-рекреаційного потенціалу Болгарії.....	6
1.2. Географічне положення та історія Болгарії як фактори розвитку туризму у країні.....	10
РОЗДІЛ 2. ХАРАКТЕРИСТИКА ТУРИСТИЧНИХ РЕСУРСІВ БОЛГАРІЇ.....	21
2.1. Природно-географічні туристичні ресурси Болгарії.....	21
2.2. Історико-культурні туристичні ресурси.....	35
2.3. Заклади розміщення та харчування.....	47
РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В БОЛГАРІЇ.....	56
3.1. Перспективні вектори розвитку туризму у Болгарії.....	56
3.2. Українсько-болгарське співробітництво у галузі туризму: проблеми і перспективи.....	6
7	
ВИСНОВКИ.....	70
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	74

ВСТУП

Актуальність теми. Болгарія - дивовижна країна з нескінченними пляжами для відпочинку влітку і гірськолижними курортами взимку, улюблене місце туристів. Її курорти залишаються популярними та приваблюють туристів вже багато сотень років. Болгарія входить у число європейських лідерів щодо природних ресурсів. Доказом цього є унікальність, різноманітність і достаток її гідротермальних і біокліматичних резервів. У Болгарії прибережна морська глина має особливі властивості. Іншим цінним, але поки мало відомим природним ресурсом Болгарії є гірське повітря. Наявність цікавих природних об'єктів також приваблюють величезну кількість туристів. Чорне море - ідеальне місце для відпускника, який цінує м'який клімат і можливість відпочити на пляжі під сонцем або зайнятися риболовлю, полюванням, верховою їздою, альпінізмом.

Болгарія славиться багатою історико-культурною спадщиною. У Болгарії туристи мають шанс зануритися в прекрасну культуру цієї країни, її історію та традиції. Крім того, Болгарія славиться своїм виноробством і регулярними винними виставками, а також смачною і здоровою кухнею.

Важливою особливістю розвитку туристичної галузі Болгарії є її орієнтованість на сімейний відпочинок. Екскурсійні тури по Болгарії будуть цікаві як дорослим, так і дітям. Це - ідеальний варіант щоб насолодитися відпочинком в будь-який час року.

Отже, Болгарія має необмежені можливості для відпочинку як в літній, так і в зимовий період: тут є гірськолижні курорти, пляжі з золотими пісками, зелені ліси, лікувальні мінеральні джерела, храми і монастирі, безліч природних, архітектурних та історичних пам'яток. Кліматичні особливості, різноманітність рельєфу, наявність судноплавної річки, мальовничих причорноморських узбереж, дозволяє розвивати в країні різні види туризму. Саме тому дослідження туристичних ресурсів Болгарії є дуже актуальною темою.

Постановка проблеми. Виходячи з усього перерахованого вище можна сказати, що туризм у Болгарії має великий потенціал. Вступ до ЄС у 2007 році не тільки залучив Болгарію до співдружності європейських держав, але й надав поштовх для розвитку туристичної галузі країни, відкрив перед нею нові перспективи, які потребують подальшого дослідження. Водночас географічна близькість до України робить Болгарію привабливою для поглибленого розвитку українсько-болгарського співробітництва у цій галузі.

Об'єктом дослідження є туристичний потенціал Болгарії та перспективи його розвитку.

Предметом дослідження дипломної роботи є сучасний стан туристичних послуг, які Болгарія може запропонувати запропонованим іноземним гостям, у тому числі українським.

Метою дипломної роботи є дослідити стан і перспективи розвитку туризму в Болгарії, розробити рекомендації щодо вдосконалення туристичної індустрії Болгарії.

Досягнення поставленої мети вимагає вирішення наступних **завдань**:

- розглянути історію та географію туризму в Болгарії як важливі фактори розвитку туризму;
- дослідити та охарактеризувати природні та природно-антропогенні туристично-рекреаційні ресурси країни;
- охарактеризувати історико-культурний потенціал Болгарії з точки зору його туристичної привабливості;
- охарактеризувати основні види туризму Болгарії;
- розглянути категоризацію та типи закладів розміщення Болгарії;
- дослідити стан розвитку туристичної індустрії Болгарії, виявити проблеми та визначити перспективи її розвитку;
- дослідити привабливість країни для іноземних туристів, виявити перспективи українсько-болгарського співробітництва в галузі туризму.

Інформаційною базою дослідження дипломної роботи є наукові праці як вітчизняних, так і закордонних дослідників у галузі розвитку сфери послуг у

Болгарії. Також дослідження проводилося із врахуванням вивчення матеріалів із сучасних засобів масової інформації та туристичних проспектів. Крім того, під час роботи використовувалась інформація з офіційних сайтів мережі Інтернет, присвячених туризму Болгарії.

Практичне значення результатів. Результати дослідження можуть бути використані у практичній діяльності, зокрема, у роботі організацій, які займаються розробкою нових туристичних продуктів, а також у навчальному процесі при підготовці фахівців туристичної галузі.

Кваліфікаційна робота складається: з вступу, трьох розділів, висновків і списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи складає 70 стор. друкованого тексту. Перелік посилань містить 50 найменувань, з яких іноземні та електронні ресурси.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1 Теоретичні та методологічні основи вивчення туристично-рекреаційного потенціалу Болгарії

У сучасному світі туризм - це багатогранне явище, тісно пов'язане з економікою, історією, географією, архітектурою, медициною, культурою, спортом та іншими науками. Однак, жодна з них не може повністю і вичерпно схарактеризувати його як об'єкт власних досліджень і жоден з існуючих соціально-економічних інститутів не в змозі самотійно розв'язати комплекс його проблем.

У сучасній науковій літературі можемо знайти багато визначень поняття туризм, що суттєво відрізняються один від одного насамперед тому, що їх автори розглядають туризм у різних аспектах:

- як особливу форму пересування людей за визначеним маршрутом з метою відвідання конкретного об'єкта або задоволення своїх інтересів і повернення на постійне місце проживання;
- як форму розвитку особистості, яка реалізується через соціально-гуманітарні функції (виховну, навчальну, оздоровчу та спортивну);
- як форму організації відпочинку, проведення дозвілля;
- як галузь господарства, пов'язану з обслуговуванням людей, що тимчасово перебувають поза межами постійного місця проживання;
- як сегмент ринку, в якому сходяться підприємства таких галузевих господарств, як транспорт, харчування, готельне господарство, культура, торгівля тощо;
- як явище, що виходить за межі традиційних уявлень, які асоціюються виключно з відпочинком.[1]

У законі України "Про туризм" від 15 вересня 1995 р. наведено таке визначення: туризм - це тимчасовий виїзд (подорож) осіб з постійного місця проживання з пізнавальною, оздоровчою, професійно-діловою, спортивною, релігійною та іншою метою на термін від 24 годин до одного року поспіль, без зайняття оплачуваною діяльністю у місці тимчасового перебування.

В основу визначення туризму, сформульованого Організацією Об'єднаних Націй (Конференція з туризму та міжнародних подорожей, Рим, 1963 р. та Комісією зі статистики ООН квітень 1998 р.), переглянуто та схвалено на конференції Всесвітньої туристичної організації зі статистики подорожей та туризму в Оттаві (Канада) 1991 р., покладено аспект попиту: "Діяльність осіб, що подорожують та здійснюють перебування в місцях, які знаходяться поза межами звичного середовища перебування, на період не більше одного року поспіль з метою відпочинку, лікування, ділової поїздки".

Одне з найперших та мабуть, найточніших визначень туризму, запропонували професори Бернського університету Гудзікер і Крап, згодом його схвалила Міжнародна асоціація наукових експертів туризму. Вчені вважали, що туризм можна розглядати як низку явищ і взаємовідносин, які виникають у результаті подорожі, якщо вона не призводить до постійного місця перебування у визначеному місці та не пов'язана з отриманням прибутку. За Н.Ф.Реймерсом, туризм - це будь-яка подорож з метою відпочинку і знайомства з новими регіонами й об'єктами, а О.О.Бейдик дає наступне пояснення цього терміна: «Туризм - це форма масового подорожування та відпочинку з метою ознайомлення з навколишнім середовищем, що характеризується екологічною, освітневою та іншими функціями». Туризм залежно від мети подорожі поділяється на спортивний, пізнавальний екскурсійний, діловий, любительський мисливський, рибальський, релігійний та інші; залежно від засобів пересування - пішохідний, лижний, автобусний, автомобільний, авіаційний, велосипедний, водний, залізничний, комбінований.[2,3]

Виділяють також організований, самодіяльний, внутрішній (національний) та іноземний (міжнародний) туризм. Туризм з активними (веслові судна, плоти, велисопед та інше) і пасивними (морські та річкові круїзи, подорожі на автобусах тощо) засобами пересування.

Різні форми туризму віддають перевагу засобам організації раціонального дозвілля, активного відпочинку і проявлення здорового способу життя для різних за віком широких верст населення.

Доцільно зазначити, що туризм можна вважати видом рекреації, пов'язаним з виїздом за межі постійного місця проживання, активним відпочинок, під час якого відновлення працездатності поєднується з оздоровлювальними, пізнавальними, спортивними і культурно-розважальними цілями.

А, рекреація, відповідно - це відновлення чи відтворення фізичних і духовних сил, витрачених людиною в процесі життєдіяльності; рекреація включає різноманітні види діяльності у вільний час, спрямовані на відновлення сил і задоволення широкого кола особистих і соціальних потреб та запитів.

Рекреація - це різноманітний вид людської діяльності у вільний час, спрямований на відновлення сил та задоволення широкого кола особистих і соціальних потреб. Останні включають в себе розвиток фізичних і духовних сил людини, навичок спілкування між людьми, підвищення соціально-трудового та культурного потенціалу суспільства, а також формування нових рис та якостей особистості, культуру міжособистісних міжнаціональних контактів, навичок сприйняття природних та культурних цінностей. [2]

Рекреація як одна з головних форм продуктивного використання вільного часу людини - суспільний, економічний і науковий феномен, для якого не мають значення міжгалузеві та міждисциплінарні межі. Недивлячись на цю особливість, слід зауважити, що найбільший вклад у її вивчення і розуміння

вносить географія, у якій сформувався потужний науковий напрям географії рекреації і туризму. [4]

Рекреацію можна сприймати і як заплановану бездіяльність, яка здійснюється за чийось бажанням. У глибшому сенсі вона розглядається у зв'язку з емоційним досвідом та натхненням, що з'являється у наслідок рекреаційної дії. Рекреаційна діяльність пов'язана з використанням ландшафтів і значних територій. І у цьому сенсі вона конкурує з сільським та лісовим господарством, рибальством, промисловістю, гірничою справою та іншими видами суспільної виробничої діяльності, де використовуються природні ресурси. [2]

Досить поширеною є думка, що рекреація - поняття значно ширше, оскільки включає практично всі види діяльності людини у її вільний від роботи час, який вона проводить поза своїм постійним помешканням, тоді як туризм - поняття глибкіше, оскільки цей процес супроводжується споживанням відповідних послуг, тобто купівлею певної продукції або товару чи послуг з використанням ресурсного потенціалу території. [4]

Просторовий вираз визначення рекреації і туризму неоднорідний. У своїй основі неоднорідності туристично-рекреаційного освоєння територій є потреби відпочиваючих, які знаходяться в безпосередній залежності віддоходу населення, рівня розвитку суспільства, соціальної структури суспільства, рівня розвиненої матеріально-технічної бази туризму і т.д. Території в своїй сукупності володіють різною туристично-рекреаційною привабливістю. У своїй основі лежать сукупності факторів, які визначають її історичну господарську спеціалізацію, рівень розвитку матеріальних благ, культурну спадщину, природні особливості, і просто самотність. Зазначені фактори носять об'єктивний і суб'єктивний характер. До основних об'єктивних факторів, які визначають туристично-рекреаційну привабливість територій, відноситься туристично-рекреаційний потенціал, який є сукупністю туристично-рекреаційних ресурсів, а так само їх територіальних поєднань і

умов реалізації, які потрібно розглядати для оцінки передумов і перспектив розвитку відпочинку в якості вихідної бази. [5]

Такі поняття, як туристично-рекреаційний потенціал і туристично-рекреаційні ресурси, зазнали певних трансформацій у процесі розширення сфери досліджень географії туризму та рекреаційної географії. Особливо на сучасному етапі, під впливом інформатизації всього суспільства, відбувається розширення наукової методології та з'являються нові підходи до оцінки туристично-рекреаційного потенціалу території. У зв'язку з розвитком туризму, особливо в останні роки, виникає необхідність чіткого визначення поняття «туристично-рекреаційний потенціал» для формування у фахівців з туризму чіткого уявлення про даний термін. У загальних тлумачних, а також в енциклопедичних словниках терміном «потенціал» (від латинського *potentia* – сила) позначаються «можливості, кошти, запаси, які можуть бути використані для вирішення будь-якої задачі». Це досить ємне та універсальне визначення, безумовно, може бути прийнято за основу і в туристичній справі.

Отже, під туристично-рекреаційним потенціалом розуміється сукупність приурочених до даного об'єкта (території) природних і рукотворних тіл та явищ, а також умов, можливостей і засобів, придатних для формування туристського продукту та здійснення відповідних турів, екскурсій, програм.

Туристські ресурси – це об'єкти туристського інтересу, які здатні потенційно задовольнити потреби людей, що виникають в процесі туризму. Вони діляться на три групи: природні, культурно-історичні та соціально-економічні.

1.2. Географічне положення та історія Болгарії як фактори розвитку туризму у країні

Болгарія розташована в Південно-Східній Європі і займає північно-східну частину Балканського півострова. Її територія знаходиться між 44°13' і 41°14' північної широти та між 22°22' і 28°37' східної довготи. Це європейська, Балканська, Чорноморська і Дунайська держава. [6]

Територія Болгарії відрізняється різноманітним рельєфом і чергуванням низовин, рівнин, горбистих зон або плато, річкових долин, улоговин і різноманітних по висоті гір. Майже 70% території країни покрито рівнинами і горбистими місцями, а 30% - гірськими масивами. Середня висота над рівнем моря становить 467 м, яка в цілому знижується з півдня на північ і з заходу на схід.

У центральній частині Болгарії розташовані гори Стара-Планина, названі болгарами Балкан. Найвища вершина тут називається Ботев (2376 м). З півдня на північ їх західну частину перетинає річка Іскір, утворює мальовничий каньйон протяжність понад 70 км. На північ від Старої-Планини простягається зона під назвою Предбалкан, на території якої поширені карстові форми рельєфу. Найвища точка тут, вершина Васильов (1490 м).

На південь від Старої-Планини знаходяться Забалканські улоговини і Средньогіре. Найбільша серед Забалканських улоговин - це Софійська, де розкинулася столиця Софія. Гірські нагромадження у масиві Средньогіря називаються Завальсько-Планський гірський кряж, ІхтиманськеСредньогоріє, Сиштинська-Середня гора, Сирнена гора.

Між Предбалканським надгір'ям і річкою Дунай простягається Дунайська низовина площею приблизно 31 тис. км². В її східній частині здіймається кілька плато - Добруджанське, Провадійське, Лилякське, Шуменське та інші. На північ від них до річки Дунай спускаються придунайські низовини, що утворюють терасоподібний ландшафт.

На південь від столиці Софії височіє гірський масив Вітоша, найвища точка якого Чорна вершина (2290 м). Область Країще займає середню частину Західної Болгарії. Тут чергуються низькі і середньої висоти гори або пагорби, такі як: Руй, Милевська, Земенська, Конявська, Вірила та ін. На захід від долини річки Струма і на південь від Країще простягається Осогово-Беласицька гірська група, що охоплює Осоговські (вершина Руен, 2251 м), Влахинські, Малешевські гори, і Беласицю (вершина Радомир 2029 м). [6]

Найвищі болгарські гори Ріла і Пірін здіймаються на схід від долини річки Струма. Середня висота над рівнем моря цих гір 1258 м, а 60% їх площі вище кілометрової позначки над рівнем моря. У Рильських горах у 31 вершини висота більше 2600 м. Там же і найвища точка всього Балканського півострова - вершина Мусала (2925 м).

У горах Пірін 33 вершини перевищують 2600 м. Найвища - це Віхрен (2914 м) друга за висотою в Болгарії і третя на Балканському півострові. У льодовикових поглибленнях багато тисячоліть тому там утворилися мальовничі високогірні озера.

На схід від долини гори Рила розпростерся гірський хребет Родопи. Він має більш стару складчастість і тому тут всього 11 вершин, що перевищують 2000 м, а чемпіон серед усіх Голям (Великий) перелік (2191 м). Зате серед цих скель безліч водоспадів, печер, високогірних озер і каньйонів, які приваблюють численних туристів в будь-який час року.

Між Средньогірем, Рилою, Родопами і Чорним морем знаходяться Верхньофракійська низовина, Хасковська горбиста земля, середнє русло річки Тунджа, Бургаська низовина і надгір'я Странджі і Сакари. Східні частини країни являють собою Чорноморську прибережну смугу з великими пляжами, що привертають болгарських і зарубіжних туристів.

На території Болгарії знайдені різні корисні копалини. Згідно з даними Національного балансу запасів та ресурсів родовищ підземних багатств, у країні зареєстровано 163 види покладів корисних копалин, з яких 7 видів родовищ паливно-енергетичних ресурсів, 14 видів рудних корисних копалин, 75 видів неметалічних корисних копалин і 67 видів декоративно-облицювальних матеріалів. [6]

Болгарія розташована в помірних географічних широтах і її клімат сприятливий для розвитку різних видів туризму. Територія Болгарії ділиться на п'ять кліматичних областей - помірно континентальну, континентально-середземноморську, перехідну, чорноморську і гірську. Середня тривалість сонячного обігріву в країні складає приблизно 2500 годин. Астрономічне

географічне положення обумовлює порівняно великий кут падіння сонячних променів, що визначає країну як сонячну. Вплив на формування клімату на території країни робить активні атмосферні центри: Ісландський мінімум, Азорський і Східно-європейський максимум. Тут значно рідше проходять арктичні і тропічні маси повітря.

Середньорічна температура в країні рухається в діапазоні 10-14°C, при більших значеннях 11-12°C. Абсолютно зрозуміла і залежність від висоти над рівнем моря. У горах з ростом висоти над рівнем моря теплові умови залежать від факторів у вільній атмосфері і на висоті більше 2300 м. над рівнем моря де середньорічна температура негативна.

На рівнинах і горбистих зонах Північної Болгарії найнижча середньомісячна температура проявляється в січні (-1,4° і -2,0°C), а в Південній Болгарії (за винятком улоговин) середня температура в січні від 0° до 1-2°C. У гірських районах (1000-1200 м) і улоговинах середні січневі температури рухаються в діапазоні 2-4°C нижче нуля. У більш високих поясах середньомісячний мінімум зміщується в лютому, причому середні місячні лютневі температури коливаються від 8° до 10° морозу.

На вершині Мусала, температура дорівнює -11,6°C. На чорноморському узбережжі середні температури в січні-лютому позитивні. На північному узбережжі вони зазвичай 0,8-2°C вище нуля, а на південному плюс 2,4-3,2°C. найвищі середні місячні температури характерні для липня, серпня і знаходяться в діапазоні 21-24°C. Не розташовані в гірській місцевості райони на північ від Старої-Планини мають середні температури в липні близько 22°C, а на рівнині і горбистих ділянках на південь від гір і того вище до 23-24°C. У гірських же районах (1000-2000 м) холодніше в середньому 12-16°C, а в районах вище 2300 м. над рівнем моря всього 5-8°C.

Кількість опадів розподіляється по території країни досить нерівномірно. Так в середньому на рік у Дунайській рівнині і Верхньофракійській низовині випадає до 500-550 мм, у високогірних районах до 1000-1400 мм. В Болгарії щорічно оформляється покрив снігу. Він непостійний і показує значну різницю

в горизонтальному і вертикальному напрямках. У низьких частинах країни сніг затримується з грудня по березень, а на Чорноморському узбережжі і на землях на південь від ланцюга Стара-Планина лежить лише в січні та лютому. Часом сніг випадає в листопаді, квітні або в інший час. У цих районах сніг довго не затримується і тоне. Через часті коливання температури вище або нижче нуля, а також зміни дня і ночі сніг може танути неодноразово. Товстий шар снігу довго лежить у передгір'ях і горах. Так, у місцях з висотою 1000-1500 м над рівнем моря покрив снігу лежить по 4-5 місяців, а вище 2000 м. від 7 до 9 місяців.

Невелика територія Болгарії та її безпосередня близькість до Дунаю та Чорного моря, розташування хребта Стара-Планина та близькість до Егейського моря є передумовою для утворення коротких річкових артерій і невеликих річкових систем. Річка Іскір - найдовша в Болгарії (368 км). Вона вливається в р. Дунай, а витік її в горах Ріла. Інші більші річки, що вливаються в р. Дунай, це Лом, Огоста, Віт, Осим, Янтра. Водозбір які безпосередньо вливаються в Чорне море, річок розташованих в східній частині Дунайської рівнини, передгір'ях Предбалкана, горах Старої-Планини і Странджа. Найбільша болгарська річка, що входить в сток Егейського моря, це Маріца (довжина 321 км, площа басейну 21084 км²). Інші більші річки Арда, Тунджа, Струма.

Болгарія являє собою транспортне перехрестя і транзитну територію між Західною Європою, Близьким і Середнім Сходом і Середземномор'ям. Болгарію перетинає ряд важливих загальноєвропейських транспортних коридорів. По них проходять міжнародні магістралі із Західної та Центральної Європи (через Белград - Софію - Свиленград) проходить Близький та Середній Схід (з відхиленням на Багдад і Басру в Перській затоці); через Балтійське море (Москва - Київ - Бухарест - Русе - Стара-Загору - Салоніки) до Егейського і Адріатичного морів (Софія - Скоп'є - Драч).

Важливе транспортне значення має шосе Кюстенджа, Варна, Бургас, Царево, Малко-Тирново, Стамбул. У транс'європейській мережі, Болгарія пов'язана з транспортними шляхами такими як: Берлін, Прага, Будапешт,

Софія, Салоніки або Стамбул. З ділянкою Дуррес, Тирана, Скоп'є, Софія, Варна або Бургас.

Основні транспортні траси, що перетинають країну, дублюються із залізничними лініями. Крім того, велике узбережжя Болгарії на Чорному морі пов'язує її з усіма причорноморськими державами. Море пропонує виняткові можливості для розвитку транспортної та вантажно-розвантажувальної діяльності у великих затоках Бургаській і Варненській. Інша транспортна артерія Болгарії - це річковий коридор Рейн, Майн, Дунай, який пов'язаний з внутрішньою мережею водних шляхів держав Західної Європи.

Загальна протяжність болгарських кордонів 2245 км. З них 1181 км - це сухопутні, 686 км річкові і 378 км морські кордони. На півночі Болгарія межує з Румунією, на сході з Чорним морем, на півдні з Туреччиною і Грецією, на заході з Республікою Македонією і Сербією. Відстань від Софії до столиць сусідніх балканських країн така: Скоп'є - 239 км, Белград - 374 км, Бухарест - 395 км, Афіни - 837 км, Анкара - 1012 км. На кордонах країни працюють такі прикордонні пункти пропуску: на болгаро-сербському кордоні Брегово, Вришка-Чука, Калотина, Стрезимировці, Олтоманці; на болгаро-македонському кордоні, Гюешево, Верстаті-Лисичково, Златарево; на болгаро-турецькому кордоні Малко-Тирново, Лесово, Лисичково, Златарево; на болгаро-турецькому кордоні Малко-Тирново, Лесово, Капітан-Андрієво; на болгаро-грецькому кордоні Кулата, Ілінден, Капітан Петко воевода, Івайловград, Златоград; на болгаро-румунському кордоні паромна переправа з Видина, паромна переправа з Оряхово, біля мосту через Дунай р. Русе, Сілістра, Кардам, Дуранкулак; в річкових портах Відін, Лом, Сомовит-Никополь, Свиштов, Русе, Тутракан, Сілістра; у морських портах Балчик, Варна, Бургас і Царево; в аеропортах Софія, Пловдив, Горна-Оряховиця, Варна і Бургас.

Болгарія має тривалу і цікаву історію. Її територія заселена з найглибшої давнини. Про це свідчать численні курганні могильники і городища. Землі нинішньої Болгарії стали колискою одних з найбільш ранніх цивілізацій Європи і доказом тому служить найстаріше оброблене золото в світі, відкрите в

некрополі часів енеоліту під Варною. З давніх часів у Болгарії залишилися цінні пам'ятки культури, в числі яких гробниці (Казанликська, Олександрівська, Свештарська та ін.), скарби (Панагюрський, Рогозенський, Вилчитринський та ін.), святилища і храми (Перперикон, Старосел, Козячі-Грамади, Бегликташ та ін.).

У VI–II ст. до н.е. у Фракії, Мезії та на берегах Чорного моря було засновано безліч міст, що перетворилися на провідників грецького культурного впливу. У середині I ст. н.е. всі болгарські території перебували під владою Римської імперії. З того періоду до нас дійшло безліч архітектурних і археологічних пам'яток: Античний театр і Римський стадіон у Пловдиві, руїни римських міст Ульпія-Ескус, Нове, Ніюполис-ад-Іструм, Нікополис-ад-Нестум, Аугуста Траяна, Абрітус та інші. Після розпаду Римської імперії нинішні болгарські землі входили до складу Східної Римської імперії, названої пізніше істориками Візантією. У другій половині VII ст. на території сучасної Північно-Східної Болгарії оселилися протоболгари. Увійшовши до союзу зі слов'янами, вони створили Болгарську державу, визнану Візантією в 681 р. На чолі держави встав ватажок протоболгар хан Аспарух, а столицею була оголошена фортеця Плиска.

При управлінні хана Крума, (803-814) Болгарія межувала на заході з імперією Карла Великого, на півночі до Дністра, а на сході болгарські війська підступили до стін столиці Візантії Константинополя. У 864 р. при правлінні хана, а пізніше князя Бориса I (852-889), болгари прийняли християнство в якості офіційної релігії, ставши однією з найстаріших християнських держав Європи.

У кінці IX століття брати Кирило і Мефодій створили і поширили слов'янську абетку. Охрид (нині в Республіці Македонії) і Великий Преслав перетворюються в найбільші центри болгарської та слов'янської культури. З Болгарії слов'янська писемність поширилася і в інші слов'янські держави. Правописні норми були створені учнями Кирила і Мефодія і їх послідовниками в столиці Болгарії Преславі. Правління царя Симеона Великого (893-927)

увійшло в історію як "Золотий Вік болгарської культури", а межі царства вже проходили по берегах Чорного, Егейського і Адріатичного морів.

У 1018 р. після тривалої боротьби Болгарію захопила Візантія. У 1185 р. внаслідок повстання, очоленого боярами братами Асеном і Петром, країна звільнилася, що стало початком Другого болгарського царства зі столицею Тирново.

Попередню міць держави відновив їх молодший брат Калоян (правив у 1197-1207), а при правлінні Івана Асена II (1218-1241) Друге болгарське царство досягло свого найбільшого розквіту, встановивши гегемонію в Південно-Східній Європі, знову вийшовши на три моря Чорне, Егейське та Адріатичне, розвиваючи економіку і культуру. До найбільш яскравих пам'яток, що збереглися з тих часів, відноситься стінопис Боянської церкви, храми в Тирново, Земенському монастирі, Іванівські скельні церкви, мініатюри Тетраєвангелія Івана Александра і Манасієва хроніка.

У кінці XIV століття Болгарія була захоплена Османською імперією. Від самого початку турецького рабства болгарі робили спроби звільнитися. Пізніше на базі руху гайдуків народних месників зародився організований національно-визвольний рух. 500 років Болгарія була під турецьким ярмом, що звичайно ж позначилося на історії, культурі, архітектурі.

У 1878 р. в результаті Російсько-турецької визвольної війни Болгарія знову з'явилася на карті світу. За Берлінським трактатом (1878), звільнені болгарські території були розділені на три частини: на одній створено васальне від Туреччини Князівство Болгарія на чолі з князем; на іншій була створена автономія Східна Румунія в межах Османської імперії на чолі з губернатором-християнином, який призначався султаном; а Фракія і Македонія залишилися під управлінням Османської імперії. Першим князем Болгарії став Олександр Баттенберг.

У 1879 р. була прийнята перша Конституція Болгарії - одна з найдемократичніших у Європі на той час. У 1885 р. відбулося об'єднання двох населених болгарами територій князівства Болгарії та Східної Румунії. У 1908 р.

болгарський князь Фердинанд Сакс-Кобург-Готський проголосив незалежність від Туреччини і отримав титул царя Третьої болгарської держави.

У 1912 р. в коаліції із Сербією, Чорногорією і Грецією Болгарія бере участь у Балканській війні за звільнення Фракії і Македонії від влади Туреччини. Розбіжності між колишніми союзниками призводять до другої Балканської війни між ними в 1913 р. і поразки Болгарії. В результаті, райони населені болгарами, відійшли до сусідніх країн. Участь Болгарії у Першій світовій війні на боці Центральних держав завершилася національною катастрофою. Країна втратила більшу частину своїх територій.

На початку 1940-х років Болгарія веде політику в інтересах Німеччини. У 1941 р. Болгарія вступає у війну на її стороні, але болгарська армія не бере участі в боях на Східному фронті. Цар Борис III підтримує тиск громадськості і не дозволяє провести депортацію майже 50 тисяч болгарських євреїв. З усіх європейських держав тільки Болгарії і Данії вдається вберегти своє єврейське населення від газових камер нацистів. Восени 1944 р. Болгарія приєднується до союзників і бере активну участь у боях з німецькими військами в Південній та Центральній Європі.

Після Другої світової війни Болгарія потрапляє в сферу політичного та економічного впливу СРСР. У 1946 р. вона була проголошена республікою. До влади приходять Болгарська комуністична партія, економіка і націоналізовані, на сільськогосподарських землях створені кооперативи.[6] [7]

В кінці 1989 р. почався період демократичних змін в країні. Були проведені багатопартійні вибори, прийнята нова Конституція, розпочато перехід до демократичного розвитку та ринкової економіки. У зовнішній політиці країна орієнтувалася на зближення з європейськими структурами. У 1991 р. вона стала членом Ради Європи, в 2004 р. членом НАТО. У 1995 р. Болгарія подала заяву про членство в Європейському союзі, у 1999 р. були розпочаті переговори про приєднання, а 25 квітня 2005 р. у Люксембурзі було підписано договір про приєднання Республіки Болгарії до Європейського союзу. 1 січня 2007 р., після виконання критеріїв про членство, Болгарія стала

повноправним членом ЄС. Офіційний часовий пояс у Болгарії Східноєвропейський, що на дві години випереджає всесвітній за Гринвічем.

Сучасна Болгарія – унітарна парламентська республіка (за Конституцією Республіки Болгарії, прийнятою 12 липня 1992 року). Глава держави - Президент, законодавчу владу здійснюють Народні збори, виконавчим органом влади є Рада Міністрів. На сьогоднішній день президентом Болгарії є Румен Радев, прем'єр міністр Бойко Борисов.

Болгарія є членом ООН (з 1955 року), Євросоюзу, НАТО. Її ринкова економіка входить до Єдиного європейського ринку і здебільшого покладається на послуги, за якими слідує промисловість, особливо машинобудування та видобуток металів, корисних копалин і переробка сировини, а також сільське господарство. Однією з основних галузей економіки також є туризм, для розвитку якого Болгарія має значні ресурси, передусім сприятливе географічне положення.

Отже, у сучасному світі туризм - це багатогранне явище, тісно пов'язане з економікою, історією, географією, архітектурою, медициною, культурою, спортом та іншими науками.

Туристські ресурси - це об'єкти туристського інтересу, які здатні потенційно задовольнити потреби людей, що виникають в процесі туризму. Вони діляться на три групи: природні, культурно-історичні та соціально-економічні.

Розвиток рекреаційно-туристичної сфери для багатьох країн є на сьогодні однією з головних задач. Болгарія, яка розташована на півдні Європи на перехресті транспортних шляхів має для поступального розвитку своєї рекреаційної сфери сприятливі природно-кліматичні умови, значний історико-культурний потенціал, необхідні людські та матеріальні ресурси, але трохи відстає від більшості європейських країн за рівнем розвитку рекреаційно-туристичних послуг.

Болгарія розташована в Південно-Східній Європі і займає північно-східну частину Балканського півострова. Її територія знаходиться між 44°13' і 41°14'

північної широти та між 22°22' і 28°37' східної довготи. Це європейська, Балканська, Чорноморська і Дунайська держава.

Болгарія розташована в помірних географічних широтах і її клімат сприятливий для розвитку різних видів туризму. Територія Болгарії ділиться на п'ять кліматичних областей - помірно континентальну, континентально-середземноморську, перехідну, чорноморську і гірську.

Однією з основних галузей економіки також є туризм, для розвитку якого Болгарія має значні ресурси, передусім сприятливе географічне положення. Міжнародний туризм у Болгарії, який нещодавно став пріоритетною галуззю економіки.

Болгарія являє собою транспортне перехрестя і транзитну територію між Західною Європою, Близьким і Середнім Сходом і Середземномор'ям. Болгарію перетинає ряд важливих загальноєвропейських транспортних коридорів.

Сучасна Болгарія -унітарна парламентська республіка (за Конституцією Республіки Болгарія, прийнятою 12 липня 1992 року). Глава держави – Президент, законодавчу владу здійснюють Народні збори, виконавчим органом влади є Рада Міністрів. На сьогоднішній день президентом Болгарії є Румен Радев, прем'єр міністр Бойко Борисов.

Болгарія є членом ООН (з 1955 року), Євросоюзу, НАТО. Її ринкова економіка входить до Єдиного європейського ринку і здебільшого покладається на послуги, за якими слідують промисловість, особливо машинобудування та видобуток металів, корисних копалин і переробка сировини, а також сільське господарство. Однією з основних галузей економіки також є туризм, для розвитку якого Болгарія має значні ресурси, передусім сприятливе географічне положення.

РОЗДІЛ 2. ХАРАКТЕРИСТИКА ТУРИСТИЧНИХ РЕСУРСІВ БОЛГАРІЇ

2.1. Природно-географічні туристичні ресурси Болгарії

Географічне положення та природно-кліматичні ресурси дають можливість Болгарії розвивати різні види туризму, екологічний, морський, гірсько-лижний.

Розвитку екологічного туризму сприяє багате біорізноманіття, природні парки, унікальні природні пам'ятки, вражаючі печери і каньйони, льодовикові озера тощо. У Болгарії створені відмінні умови для відпочинку, які використовують екоресурси країни для прогулянок, гірських переходів, спостереження за птахами, тваринами і рослинами, відвідування природних пам'яток і багато іншого.

За біологічною різноманітністю, Болгарія займає друге місце в Європі. Рослин налічується більше 12360 видів, при цьому 3700 видів з них вищі. До Червоної книги Болгарії включені 763 види. В якості лікарських зареєстровано близько 750 рослин, при цьому 70% з них представляють цінність як господарські види і країна експортує близько 15 тис. тонн лікарських трав у рік. Лісовий фонд становить близько 4.0 млн. гектарів. Це становить близько 36.85% території країни.

З листопадних широколистяних лісів найбільш поширені дубові і букові. Дубові ліси поширені на територіях висотою до 1000 м. над рівнем моря, тоді як букові ліси розташовані переважно у середньогірському поясі країни. У нижніх течіях річок Батова, Камчія, Ропотамо і Велека розвинені лонгози, або заплавні ліси. Природні хвойні ліси поширені на територіях висотою до 2200 м. над рівнем моря. Найбільшого поширення вони мають в горах Родопи. Вони складаються, головним чином, з ялин і сосен. У горах Слов'янка і Пірін росте сосна Гельдрейха, а в середній частині гір Старої-Планини, в західній частині

гір Родопи, середній частині гір Пірін, в горах Рила і Вітоша росте сосна румелійська.

У Болгарії поширені 27 тис. видів представників безхребетної фауни, а хребетних представлено понад 750 видів, з яких 397 видів птахів, 207 прісноводних і чорноморських видів риб, 94 видів ссавців, 52 види земноводних і плазунів. В країні відокремлюється сім зоогеографічних районів. Чотири входять в Середземноморську підобласть, а три в Євро-Сибірську підобласть. У країні поширені європейські, євро-сибірські і середземноморські види, при цьому в районах із середземноморським впливом кліматичних зустрічаються і багато реліктові види. Печерна фауна Болгарії налічує понад 100 видів. Чорне море з його рибними запасами -об'єкт спортивного та промислового рибальства.

У країні відокремлені 3 національних заповідника - "Пірін", "Рила", "Центральний Балкан", і 11 природних парків - "Беласиця", "Болгарка", "Вітоша", "Врачанський Балкан", "Золоті піски", "Персина", "Рильський монастир", "Русенський Лом", "Сінекаміня", "Странджа" і "Шуменське плато". В цілях збереження біорізноманіття створені 89 заповідників (17 оголошені біосферними по програмі ЮНЕСКО "Людина і біосфера", "Алі Ботуш", "Баюві-Дупки," "Джинджириця", "Бистришко-Браниште", "Боатін", "Червона-Стіна", "Чупрене", "Джендема", "Дупката", "Камчия", "Купина", "Мантариця", "Маричині-Озера", "Узунбоджак", "Парангалиця", "Сребирна", "Стенето", "Царичина") і оголошені 2234 природних пам'яток. Два природних об'єкта- Національний парк "Пірін" і заповідник "Сребирна", включені до Списку всесвітньої природної спадщини ЮНЕСКО. [6] [7]

Національний парк "Пірін" - включений в список ЮНЕСКО в 1983 році. Він знаходиться в горах Пірін, розташованих у південно-західній частині Болгарії, і включає ряд природних пам'яток, льодовикові озера, хвойні ліси і багате біорізноманіття. У парк входять два заповідника "Баюві дупки" "Джинджириця" і "Юлен". Біологічне розмаїття представлено 1315 видами вищих рослин, більше 2000 видів безхребетних, та більше 200 видів хребетних

тварин і 159 видів птахів. У парку прокладено безліч пішохідних маршрутів, які забезпечують доступ туристів до його незліченних пам'яток. Тут знаходиться і найдавніше дерево в Болгарії Сосна Байкушева, чий вік понад 1300 років. Детальніше про парк і його багатство можна дізнатися в центрі для відвідувачів, який знаходиться у місті Банско.

Біосферний заповідник с. Сребирна розташований в 2 км на південь від річки Дунай і в 16 км на захід від м. Сілістра, на площі в 600 гектарів. У заповідник входять озеро Сребирна та території навколо нього. Його слава пов'язана з тим, що він знаходиться як раз на шляху міграції перелітних птахів із Європи в Африку Віа Понтіка, що є причиною того, що там зустрічаються унікальні і різноманітні види водоплавних птахів. Одні з найцікавіших видів, які мешкають на озері: кучерявий пелікан, піскулька, качуб, синиця вусата, велика біла чапля, либідь-шипун.

Заповідник являє виняткове багатство видів рослин і тварин і є одним з найбільш цікавих і важливих водно-болотних угідь в Європі. За рідкісні і зникаючі види птахів, які гніздяться або відпочивають тут по дорозі на південь, в 1983 році озеро Сребирна включено до Списку всесвітньої природної та культурної спадщини ЮНЕСКО.

Чотири заповідника оголошені важливими водно-болотними угіддями згідно Конвенції про водно-болотні угіддя, що мають міжнародне значення (Рамсарської Конвенції) - Аркутіно, Атанасовське озеро, Дуранкулак, Сребирна. 22 Об'єкта позначені міжнародною організацією з охорони птахів "Birdlife International" як важливі ареали птахів у Європі. Природні пам'ятки: болото Алепу, заповідник "Атанасовське озеро", заповідник "Острів Белене", Бургаське озеро, мис. Еміне, заповідник "Каліакра", природні пам'ятки "Дуранкулак" і "Заското", Острів (безіменний) на р. Дунай. Близько до Нова, Чорна, знаходяться: заповідники "Камчія", водосховище "Малко-Шарково", Мандренське озеро, водосховище "Овчариця", природний парк "Русенський Лом", комплекс "Шабла-Езерець", заповідник "Сребирна", заповідник

"Стенето", заповідник "Вовчий дол", заповідник "Царичина", острів Вардим, природна пам'ятка "Ятата".

Для доступу до багатьох з прихованих скарбів болгарської природи прокладені сотні кілометрів маркованих екостежок ("Негованська" по ущелині річки Негованка, через озеро Ємен, до Велико-Тирново; "Тринська екостежка" біля ущелини річки Єрма, західна частина Болгарії; "Дряновська екостежка" біля Дряновського монастиря; "Врачанська екостежка" у природному парку "Врачанський Балкан" та ін.) з різними спорудами для відпочинку: бази, туристичні притулки, альтанки, лавки, місця для спостереження та ін. В горах марковані стежки загальною протяжністю понад 3700 км. Через територію країни проходять міжнародні туристичні маршрути фінальний відрізок (Ком-Еміне) європейського туристичного маршруту Е-3, європейський туристичний маршрут Е-4 "Вітоша, Вірила, Ріла, Пірін" і європейський туристичний маршрут Е-8 "Ріла, Родопи".

Ряд болгарських річок вливається в Чорне море. Їх заплави оточені густими і прохолодними люблячими вологу лісами. Частина річок судноплавна для невеликих суден (Ропотамо, Камчія, Велека), де можна покататися на моторних човнах або прогулянкових суднах. Унікальні водно-болотні угіддя вздовж річок Батова, Камчія, Ропотамо і Велека підходять для любителів природи. В горах Странджа вздовж Південного Чорномор'я можна насолодитися прохолодою дрімучих лісів і познайомитися з віковими традиціями місцевих сіл. Туристи можуть спостерігати за світом пернатих в озерах, поблизу берега моря. Це - Алепа, Аркутино, озера Атанасовське, Бургаське, Варненське, Белославське, Дуранкулакське, Балчикське, Тузла, Езерецьке озеро, Наневська Тузла, Орлово болото, Поморійське і Шабленське озера і болото Стомопло . У цих прибережних озерах, лиманах і лагунах зустрічається безліч рідкісних рослин і тварин, виявлена лікувально лиманні грязі, на базі яких проводиться грязелікування.

Національні та природні парки в країні не тільки надають доступ до живої природи, а й проводять спеціальні освітні програми. У населених місцях

навколо парків працюють центри для відвідувачів. Про безпеку туристів піклуються Болгарський туристичний союз, Гірничорятувальна служба і Болгарський червоний хрест.

Одним з найцінніших туристичних ресурсів Болгарії є її узбережжя, Чорного моря яке являє собою прекрасне місце для літнього відпочинку. Мис Еміне це та точка, де хребет Стара-Планина обривається і починається море. Він умовно ділить прибережну смугу Болгарії на північну і південну. Протяжність берегової лінії країни 378 км, на якій є 209 пляжів загальною площею 16 кв. км. Велика частина з них розтягнута вздовж берега, інші ж зовсім маленькі, які утворилися з мальовничих морських заток. Вміст солі в Чорному морі незначний (в прибережних водах 16-17 промілей), а припливи і відливи невеликі. Влітку середня температура води дорівнює 22-24°C, а в дрібних частинах і до 26°C, що робить її особливо приємною для купання.

Пляжі та моря пропонують умови для заняття різними видами спорту (серфінг, водні лижі, пірнання, підводна археологія) і лов риби, в тому числі і підводне полювання. В останні роки в частині елітних морських комплексів і курортних містечок були побудовані марини для яхт. Зокрема, на північному Чорномор'ї яхтингом можна займатись на курортах "Русалка", "Тюленово", "Балчик", "Золоті піски" і "Варна". На південному узбережжі Чорного моря це "Бургас", курорт "Св. Влас", "Несебр", "Созополь", "Дюни".

Крім поєднання сонця, піску та моря, чорноморські курорти пропонують можливості для пішого, велосипедного, кінного та екологічного туризму, фотосафарі, відвідини важливих об'єктів природи, культури, археології. У північній частині чорноморського узбережжя зроблені три майданчики для гольфу, де умови заняття цим видом спорту відповідають світовому рівню.

Пляжний відпочинок у Болгарії триває з перших чисел травня і закінчується тільки в кінці вересня. Найспекотніший сезон починається приблизно з 1 липня і триває до 15 серпня. У цей час в Болгарії можна спостерігати максимальну кількість туристів. Найтепліша вода у морі в липні. А ось у кінці серпня та на початку червня вода все ще прохолодна. На усіх

великих пляжах є можливість для водного спорту та водних розваг. Крім того, практично усі пляжі мають зручний для дітей захід у воду. Усі пляжі Болгарії піщані з пологим входом у море.

Узбережжя умовно ділиться на Північне та Південне. На Північному узбережжі біля Варни знаходяться такі курорти: Балчик, Албена, Золоті піски, Кранево, Святий Костянтин і Олена. Відстань між Північним та Південним узбережжям становить 180 км. На Південному узбережжі знаходяться курорти Сонячний берег, святий Влас, Несебр, Созополь. Обзор та Бяла, Помор'є. Курорти поруч з Варною зеленіші, а на Південному природа більш степова.

Одинадцять пляжів за свою чистоту відзначені блакитним прапором ЮНЕСКО (це пляжі курортів Албена, Несебр, Еленіте, Св. Влас, Сонячний берег, Помор'є, Созополь, Дюни). Таку нагороду отримують пляжі щорічно після перевірки чистоти води і піску.

Для можливості проведення свого відпочинку в Болгарії є найрізноманітніші готелі від фешенебельних 4-5-зіркових, до невеликих романтичних сімейних та гостьових будинків, які пропонують найвищі стандарти обслуговування. Частина готелів на чорноморських курортах працюють цілий рік і пропонують можливості для конгресного туризму, проведення всіляких заходів. Відвідувачі чорноморського узбережжя Болгарії мають можливість насолодитися численними культурними подіями, типу "Каварна рок-фест", "Варненське літо", "Аполлон", "Дух Бургаса", Бургаський міжнародного фольклорний фестиваль, ігринна вогні та ін. Найбільший курортний комплекс в країні „Сонячний берег“ в якому часто проводяться вечірки, запрошуючи всесвітньо відомих діджеїв та виконавців.

Курорт Золоті Піски - є одним з найпопулярніших серед туристів в Болгарії. Незважаючи на те, що це всього лише селище, яке штучно створене саме для туристів, тут є три величезних плюси красиві та чисті пляжі з дуже пологим входом, що зручно для дітей, невеликий теплого кольору пісок та красива бірюзова вода до горизонту. На курорті також є пляж Рів'єра, дуже популярний, який відноситься до території однойменного готелю.

У Бургасі один просторий пляж, який знаходиться прямо у центрі міста. Уздовж усього узбережжя тягнеться дуже великий тінистий парк з високими деревами, безкоштовний для відвідування. На відміну від більшості курортів, які відразу збудовані саме через готелі та туристів, у Бургасі є місця без шезлонгів.

У Варні більш затишні та приємні пляжі, ніж у Бургасі. Крім того, їх декілька. Берегова лінія у Варні дуже протяжна, тому тут завжди є місце без шезлонгів, що дуже зручно для тих, хто розраховує на бюджетну відпустку. Поруч з головним пляжем у Варні знаходиться аквапарк, різні зелені парки з ігровими зонами для дітей.

Албена - дуже маленький курорт, але через його вдале розташування та широкі пляжі зі світлим піском він дуже популярний. Албена з тих курортів, де прямо у води стоять величезні готелі, а при них місця з платними шезлонгами. Плюс даного місця - це величезний зелений масив за пляжем, який тягнеться, як справжнісінький ліс, на багато сотень метрів. В Албені, як і на всіх курортах Болгарії, великі хвилі дуже рідкісні.

Сонячний Берег - найбільший морський курорт на сході Болгарії. Пляж на курорті є муніципальним, тобто він призначений для громадського використання і не містить закритих ділянок. Від готелів пляж відділяє пішохідна вулиця. Пляж чистий та облаштований. Велика частина пляжів зайнята шезлонгами під парасолями, скористатися якими можна за окрему плату на відрізках пляжів, обладнаними парасолями і шезлонгами, обслуговуваними підприємцями-концесіонерами. Розташуватися безкоштовно можна на вільних від парасольок і шезлонгах ділянках біля самого берега або у дальній від моря частині пляжу (30-100 м. від води). Дно піщане, плавно йде у глибину. Території відвідувань зазвичай відкриті. Найближчі аеропорти і залізничні станції Бургас та Варна. На Сонячному березі є автовокзал з регулярними рейсами до міст Болгарії, Греції та Туреччини.

Несебр - місто, розташоване на північному сході Болгарії на Чорному морі між курортами Сонячний берег та містом Помор'є. Громада міста займає

північну частину області Бургас. Морське узбережжя та різноманітна природа створюють сприятливі умови для розвитку туризму. Стару та нову частину міста Несебр з'єднує перешийок довжиною 400 метрів. У громаді Несебр розташована найбільша туристична агломерація на болгарському узбережжі Чорного моря “Сонячний берег”.

Созополь - це популярний міський пляж, розташований практично в центрі курорту. Він знаходиться між Старим і Новим містом у Созополі. Вхід у море пологий, пляж піщаний. Крім того, гості зможуть скористатися послугами парасолів та шезлонгів, а також скористатися різними водними розвагами. Пляж знаходиться в бухті, вода чиста, він добре підготовлений зонтиками та лежаками.

Помор'є - невелике курортне місто з великими готелями на побережжі. Головні пляжі в Поморії знаходяться у західній частині міста і примикають до центру, що є невисоким плюсом цього місця. Також у місті найпопулярніші водні розваги. Частина пляжів знаходиться за готелями, але заходити на їх територію можуть усі бажаючі. Тут завжди чисто і прибрано, а напрокат здаються парасольки та шезлонги. Південним пляжем користуються в основному відпочиваючі готелю “Sunset Resort”, оскільки саме цей готель знаходиться в безпосередній близькості до нього.

У Приморську пляж знаходиться в південній частині, він дуже великий, піщаний і просто дуже красивий. У нього є дюни та багато зелені на задньому плані, за якою знаходиться річка Диявольська.

Курорт Святий Влас - це невелике селище яке розташовано у невисоких зелених горах, які видно з більшості номерів готелів, і з пляжу. Крім звичайного відпочинку, на пляжі є яхт-марина, де можна взяти яхту або човен напрокат для морської прогулянки. Тут також є можливість покататися на швидкісному катері, порибалити у морі.

Болгарія славиться достатком мінеральних джерел, частина яких розташована на узбережжі. Комбінація цих ресурсів дозволяє організовувати тут спа, бальнеологічний і велнес-туризм з відпочинком на морі. Традиція

використання сили мінеральних джерел датується з давніх часів. Вона веде початок з фракійців, які славилися як відмінні цілителі. "Священні джерела Фракії" були відомі у всій Римській імперії.

Дуже небагато країн в Європі можуть конкурувати з Болгарією в області спа, бальнео і велнес-туризму. Завдяки достатку і різноманіттю термомінеральних вод і лікувальних грязей, вона займає одне з перших місць в цьому виді туризму. Болгарія багата мінеральними водами. Вивчено понад 550 місць видобутку з 1600 джерелами, чий загальний бювет 4900 л/с. Переважають слабомінералізовані мінеральні води 66.7%, мінералізовані мінеральні води 14.4%, і насичені газом 17.9%.

Залежно від температури води всі ключі поділяють на епітермальні до 20°C, мезотермальні 20-37°C і гіпотермальні вище 37°C. Холодні мінеральні джерела розкидані по всій країні: "Наречена" у Асеновграді, "Шипково" біля Трояна, "Овча-Купел" в Софії, "Смочан" під Ловечем, "Вонешта-Вода", Велико-Тирновська область, "Меричлери", Димитровградська область та ін.

Термальні води становлять більшу частину мінеральних вод в Болгарії. Найвищу температуру має єдиний в країні і континентальній Європі гейзер-фонтан в Сапарева-лазня. Він викидає перегріту воду 103°C. Більш відомі теплі ключі в гірському масиві Старої-Планини є в населених місцях Виршець, Бирзія, Монтана, Лакатник, Оплетня, в Софійському полі - це Банка, Горна-Баня, Княжево, Овча-Купел, в центрі Софії, в Панчарево та інших. У Средногор'ї - це Стрільча (40°C), Хисаря (49,5°C), Баня (51,1°C), Павло-Баня (54,6°C), Старозагорські лазні (45,8°C); в долині річки Струма джерела б'ють з земних надр у Благоевграді, Симитлі, Санданску, Левунову і Марикостиново.

У Болгарії найбільш поширені азотні за складом гарячі води. Це води в Сапарева-Лазня, Симитли, Момин-Лазня і т.д. Більше вуглекислоти в Михалкове, Сливенських мінеральних лазнях, Стефан-Караджово, а сірководневі частіше зустрічаються в Софійській улоговині. Половина теплих ключів має підвищену радіоактивність, що перевищує 15 еман/л: у Клісурському джерелі 200 еман/л, у Стрелченському 250 еман/л) і т.д.

Найбільшою радіоактивністю відрізняються Моміна-Лазня (560 еман/л) і один з Нареченських ключів (1300 еман/л).

У країні є і цінні родовища лиманної лікувальної грязі і лікувального торфу. Родовища лікувальних грязей знаходяться у Шабленска-Тузла, Тузлата, Варненському озері, Поморіє, Атанасовському озера і водосховища "Мандра", а торф добувають у водосховищах "Батак" (Родопи), с. Байкальське (Конявська гора), м. Стралджа (середньо-Тунджанске Поріччя), Варненському озері, с. Садово (Верхньофракійська низовина). Природні джерела лікувальних грязей є у с. Марикостиново (Сандансько-Петричеська улоговина) і на р. Лазня (Карлівська улоговина), а штучні пелоїди на Овча-Купел (р. Софія), р. Велінград, м. Асеновград, Слівенські лазні, Старо-Загорські лазні, Хасковські лазні, м. Сапарева-Баня, м. Благоевград, м. Хисаря, м. Павло-Баня, м. Поморіє, м. Приморсько, курортні комплекси Албена і Сонячний берег, м Бургас і т. д.

Клімат країни виключно сприятливий в порівнянні з традиційними DESTИНАЦІЯМИ бальнеотуризму в Західній Європі і Середземномор'ї. Число сонячних днів, приблизно, на 20% більше, ніж у Північній, Північно-Західній і Центральній Європі. Хмарності на Чорноморському узбережжі до 30% менше, ніж на Атлантичному узбережжі або в деяких частинах Середземномор'я. У весняні та літні місяці менше опадів.

Частина мінеральних джерел країни знаходиться на півдні, де є вплив середземноморського клімату, інші виявлені в гірських районах з хвойної рослинністю і прозорими потоками, а треті на Чорноморському узбережжі. Це, поряд з великою різноманітністю лікарських трав і рослин для потреб арома- та фітотерапії надає можливість весь рік відвідувати країну, проводити ефективне лікування та профілактику багатьох захворювань або просто створює відмінні умови для відпочинку.

У Болгарії 48 кліматичних гірських курортів, 15 кліматичних морських курортів, 38 бальнеологічних курортів. Найвідоміші бальнеологічні, кліматичні та грязелікувальні чорноморські курорти - Албена, Золоті піски, курорт Святих Костянтина і Олени, Сонячний день, Сонячний берег, Рів'єра, Балчик, Тузлата,

Варненські грязелікувальні лазні, Поморіє, Приморсько, Кітен, Созополь, Ахтополь та ін. А найвідоміші курорти в передгір'ї і в гірських частинах країни: Хисар, Велінград (спа-столиця Балкан), Санданськ, Банка, Кюстенділ, Павлова-Лазня, Костенець, Виршець, Бургаські мінеральні ванни, Момина-лазня, Сливенські мінеральні ванни, Старо-Загорські мінеральні ванни, Хасковські мінеральні ванни, Сапарева-Баня, Баня, Пампорово, Боровець, Тетевен, Трявна, Априльці, Котел, Олена, Говедарці, Дряново.

Країна відома своїм висококваліфікованим персоналом, відмінними можливостями для розміщення та різноманітними програмами і послугами, що включають: масажі, ванни з мінеральною водою, перлинні ванни, рефлексотерапію, традиційну голкотерапію, лікувальну фізкультуру, акупунктуру, лазеротерапію, акупресуру, лікування парафіном, апітерапію, фітотерапію, грязелікування, ароматерапію, програми "Антистрес", дієтичні програми зниження ваги, бальнеокосметику, сауну, солярій, фітнес, медичну косметику та ін. Все це можна поєднувати з різними туристичними програмами, що представляють культурну спадщину Болгарії, традиційну кухню або фольклор і традиції країни.

Чорноморське узбережжя є не єдиним природним ресурсом, який приваблює туристів. Близько 30% території Болгарії займають гори. Вони різноманітні по рельєфу і пропонують відвідувачам багату гаму можливостей для відпочинку, спорту та розваг. Тривалість лижного сезону на середньовисоких і високогірних курортах близько 130 днів. Вони пропонують відмінні умови для занять зимовими видами спорту і для відпочинку влітку, серед прохолоди вікових лісів. Готелів і місць для відпочинку безліч і вони надають можливість розміщення у відповідності зі смаком і уподобаннями гостей.

Гори Стара-Планина - найдовші з болгарських гір. Вони відомі і як Балканські гори, звідки прийшла і назва півострова. Стара-Планина розділяє країну на дві частини північну і південну. Ці гори відомі численними маршрутами. Найвища з вершин Ботев (2376 м над рівнем моря). В горах

Старої-Планини відмінні умови для гірського, лижного та спа-туризму які пропонують Берковиця, Рибариця, Белоградчик, Беклемето, Узана, Карандила, Чипровці, Виршець, Троян, Тетевен, Априльці, Трявна, Олена, Котел, Жеравна, Боженці і багато інших місць.

Гори Ріла і Пірін мають альпійський характер. Вони відрізняються крутими гірськими хребтами, гострими вершинами, глибокими долинами і прірвами. Найвища вершина в Болгарії і на Балканському півострові знаходиться в горах Рила, вершина Мусала (2925 м). Тут знаходиться і одна з визначних пам'яток Болгарії сім льодовикових озер, розташованих на висоті від 2095 м до 2535 м. Найбільший курорт в горах Рила - Боровець, при цьому він має дуже гарні лижні траси і гірські готелі. Унікальні можливості поєднання гірського, лижного і спа-туризму пропонують курорти Панічіште і Сапаревалазня. Лижні центри Мальовиця, Семково і Говедарці зачаровують туристів своєю унікальною природою.

Відмінні можливості для гірського і лижного туризму пропонують гори Пірін, їх природні умови та курорти Банско, Добриніште, база "Поповий Лівад", база "Кам'яниця" та інші. Банско це - курорт європейського та світового рівня, де в останні роки проходять змагання світових та європейських кубків з гірськолижного спорту та біатлону. Банско вражає своїми трасами, готелями і традиційною пірінською кухнею. Добриніште і бази відпочинку також пропонують можливості відпочинку і ряд розваг. В горах Пірін знаходиться друга за величиною в Болгарії і третя на Балканському півострові вершина Віхрен (2914 м над рівнем моря). Національний парк парк «Пірін» знаходиться під егідою ЮНЕСКО.

Гори Родопи, відомі як гори Орфея, діляться на високогірну західну частину і низькогірну східну. Найбільший курорт тут Пампорово. Він розташований серед унікального лісу, а спуски там світового рівня. Можливості для відпочинку пропонують і Чепеларе, Юндола, Белмекен, Батак і Бяла-Церква. Туристи можуть насолодитися унікальною архітектурою родопських сіл - Момчиловці, Гела, Долен, Лештен, Ковачевиця, Широка-Ріка і

багатьох інших, і скуштувати страви традиційної родопської кухні. У горах є і багато турбаз з хорошими умовами. Найвища вершина гори Перелік (2191 м. над рівнем моря).

Гора Вітоша знаходиться в безпосередній близькості до столиці Софії. Завдяки красивій природі, численним маршрутам і пам'яткам, це відмінне місце для гірського екологічного туризму. Там розташований і найстаріший природний парк на Балканському півострові - "Вітоша". На Вітоші є дві лижні зони, які пропонують чудові умови для катання на лижах і сноуборді в зимові місяці - "Алеко" і "Конячника". Найвища вершина гори Вітоша Черний-Врех (2290 м. над рівнем моря).

У горах Осоговська-Планина можливості для катання на лижах пропонується траса Людмили Янкової, а в північно-східній частині гір розташований спуск Вовчий-Дол. Найвища вершина гори Руен (2251 м. над рівнем моря). В горах Беласиця є відмінні умови для гірського пішохідного туризму. До послуг туристів 2 турбази. Найвища вершина Радомир (2029 м. над рівнем моря).

Гори Странджа відрізняються від інших болгарських гір більш низьким рельєфом і більш м'яким кліматом. Тут, однак, дуже багата природа і велика різноманітність рослин і тварин.

Природні туристичні ресурси Болгарії дозволяють країні активно розвивати спортивний туризм.

На болгарському узбережжі Чорного моря створені умови для занять різноманітними видами спорту та спортивної діяльності. Майже на кожному курорті є клуби, які пропонують навчання та екіпіровку для пірнання, серфінг, кайтсерфінг. Можлива оренда човнів, гідроциклів або яхт для прогулянки або хвилюючої риболовлі.

Гори в Болгарії покривають третину території країни і пропонують своїм гостям мережа екостежок для вивчення їх дивовижних краєвидів. У деяких гірських районах є прекрасні умови для альпінізму, в районі м. Враца, Лакатнішських скелях, Мальовиці і багатьох інших.

Гори можна оглянути і верхи на коні. По всій країні є кінні бази, які пропонують прогулянки і більш тривалі переходи з провідником по гірських чи рівних районах. На Чорноморському узбережжі також можна скористатися подібними послугами. Кінний спорт розвивається в країні майже століття, при цьому, наприклад, в м. Божуриште проводиться коло Кубка світу з кінного спорту.

У Болгарії досить річок, де можна організувати рафтинг і каякінг - це Струма, Іскир, та інші місця в районі Іскирського і Кресненського ущелин. Особливо популярний цей вид туризму у травні і червні, коли річки найбільш повноводні. Чорне море пропонує умови для пірнання і підводної рибалки.

Є у Болгарії місця для заняття парашланеризмом і дельтапланеризмом наприклад, над містом Сопот, в районі гори Вітоша, міст Слівен, Кюстенділ, Стара Загора, курорту Албена. Через територію Болгарії проходять і два з маршрутів мережі "EuroVelo", ініційованих Європейською Федерацією велосипедистів. Це "ЄвроVELO-13" і "ЄвроVELO-6". На найбільших високих місцях в країні організований банджі-джампінг.

В останні кілька років Болгарія утвердилася як серйозний напрямок гольф-туризму. В країні функціонують сучасні поля для гольфу, спроектовані всесвітньо відомими експертами. Майданчики розташовані в декількох зонах: три на північному Чорноморському узбережжі Болгарії, три в районі столиці, один поруч з гірським курортом Банско і один біля міста Слівен.

У Болгарії розвинений також мисливський та рибальський туризм. Багатство диких звірів у Болгарії сьогодні представлено благородними оленями, ланями, сарнами, кабанями, муфлони, дикими козами, глухарями, ведмедями, фазанами, сірими куріпками. Відмінні умови для полювання на велику дичину надають мисливські господарства: Ботевград, Витиня, Самоков, Арамлієць, Боровець, Борово, Женда, Кормисош, Студен-Кладенець, Русалка, Паламаря, Ракитово, Миджур, с. Пирвенець, Босна, Бялка, Воден і багато інших. Чорне море пропонує унікальні можливості для риболовлі на камбалу, кефаль, луфаря, белугу, ставриду, пеламіду та інші види риби. Багаті рибою і болгарські річки.

У країні багато водосховищ, що пропонують можливості для спортивної риболовлі.

Зробивши висновок можу сказати що, географічне положення та природно-кліматичні ресурси дають можливість Болгарії розвивати різні види туризму - екологічний, морський, гірсько-лижний.

Одним з найцінніших туристичних ресурсів Болгарії є її узбережжя Чорного моря що, являє собою прекрасне місце для літнього відпочинку.

Пляжі і море пропонують умови для заняття різними видами спорту (серфінг, водні лижі, пірнання, підводна археологія) і ловля риби, в тому числі і підводним полюванням. В останні роки в частині елітних морських комплексів і курортних містечок були побудовані марини для яхт.

2.2. Історико культурні туристичні ресурси

Болгарія - спадкоємець стародавніх цивілізацій. Фракійці, римляни, візантійці і протоболгари залишили на цих землях виключно цінні художні та архітектурні свідчення своїх розвинених культур. Ними всяєна вся територія країни, що перетворює її в один з найпривабливіших напрямків для людей, що цікавляться історією та культурою.

Вся територія країни вкрита унікальними історико-культурними пам'ятками, стародавніми городищами епохи неоліту, фракійськими святилищами і гробницями, руїнами римських міст, візантійськими та середньовічними фортецями, архітектурними заповідниками, етнографічними комплексами, церквами і монастирями, усипальницями і багатьом іншим.

Хоча Болгарія займає всього 2% території Європи, в країні зареєстровано близько 40 тисяч історичних пам'яток (7 з яких входять в Список всесвітньої культурної спадщини ЮНЕСКО), 36 культурних заповідників, 160 монастирів, близько 330 музеїв і галерей. Сюди входять доісторичні знахідки, фракійські гробниці, об'єкти грецької епохи, римські фортеці, історичні пам'ятки часів

Першого і Другого болгарських царів, а також архітектурні пам'ятки епохи болгарського Відродження.

Емблематичними для Болгарії можна назвати пам'ятки, включені в список ЮНЕСКО: Казанликська гробниця (IV-III ст. до н. е.), Фракійська гробниця біля села Свештари поблизу р. Разград (III ст. до н. е.), Мадарський вершник (VIII ст.), Боянська церква (X-XI ст.), Іванівські скельні церкви на р. Русі (X-XIV ст.), Рильський монастир (X ст.), Старе місто в Несебрі.

В країні є також багато монастирів, що зберегли болгарську віру і культуру - Рильський монастир, Бачковський монастир, Троянський, Земенський, Роженський, Килифаревський, Соколський монастирі та ін. У країні безліч церков, унікальних своїми зразками болгарських шкіл іконопису та різьбленням по дереву. У них зберігаються і дуже цінні рукописи. На острові Святого Івана у м. Созополь були виявлені моці Святого Іоанна Хрестителя.

Багата культурна і природна спадщина Болгарії високо оцінена ЮНЕСКО-організацією Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури. Список всесвітньої культурної та природної спадщини ЮНЕСКО включає об'єкти виняткового значення для людства, і їх збереження та охорона є пріоритетом. У цей список включені дев'ять болгарських об'єктів, сім культурних і два природних.

Рильський монастир - один із символів Болгарії, а також одна з найбільш відвідуваних пам'яток. Рильський монастир включений до Списку всесвітньої культурної спадщини ЮНЕСКО в 1983 році. Це найбільший монастир в Болгарії. Він знаходиться в самому серці гір. Заснований в X ст., монастир протягом свого багатовікового існування був хранителем християнської віри і болгарської освіти і культури.

Монастир розташований на території природного парку «Рильський монастир». Монастирський комплекс простягається на площі в 8800 м. в ньому майже 300 приміщень, 100 з яких чернечі келії. При монастирі працює і музей, де можна ознайомитися з дивовижною історією святої обителі.

У 1979 році в список ЮНЕСКО був включений Мадарський вершник - унікальний скельний рельєф, розташований в північно-східній частині країни, в 18 км на схід від міста Шумен і в 10 км на південь Плиски.

Невідомий майстер створив вражаючий образ на скелі на висоті 23 метри. Хоча з його створення минуло понад 1000 років, на камені все ще можна розрізнити образи вершника зі списом, пораненого лева, що впав під копита коня і собаки. Невідомий рік, коли був створений рельєф, а вчені розділяються у думках, щодо особистості зображеного вершника.

У 2008 році після загальнонаціонального голосування Мадарський вершник був обраний Глобальним символом Болгарії. Його копію в реальному розмірі можна побачити в Національному археологічному музеї в Софії.

У 1979 році до списку ЮНЕСКО була додана і Боянська Церква Святих Миколи і Пантелеймона. Унікальний храм знаходиться в Софійському районі Бояна, біля підніжжя гори Вітоша. Він був побудований в кінці X та на початку XI століття. Його найбільша цінність кілька шарів стінописів. Серед зображень на стінах церкви можна розрізнити образи Ісуса Христа і Богородиці, болгарських святих царів і цариць.

Невідомі майстри-іконописці узагальнені в єдиному найменуванні Боянського майстера, хоча стінописи створені різними людьми в різні періоди болгарської історії. Боянська церква один з об'єктів Національного історичного музею, вона відкрита для туристичних відвідувань весь рік.

У 1979 році в список ЮНЕСКО був включений і комплекс скельних церков у села Іваново в природному парку «Русенський Лом». Монастирський комплекс, що об'єднує Іванівські скельні храми, названий на честь Святого Архангела Михайла і заснований на початку XIII століття. Найбільше враження справляє храм Святої Богородиці, чий красиві стінописи добре збереглися і отримали всесвітню популярність.

Комплекс знаходиться в мальовничому районі, в 20 кілометрах на південь від міста Русе. Парк "Русенські Лом" - популярний напрямок для екологічного туризму і для спостереження птахів. Поблизу Іванівських скельних церков

знаходиться красива печера Орлова-Чука. На території парку знаходиться й інша пам'ятка - Басарбовський монастир, єдиний діючий скельний монастир в Болгарії.

Казанликська гробниця включена в список ЮНЕСКО в 1983 році. Вона знаходиться в невеликому парку в місті Казанлик. Оригінал гробниці покритий саркофагом в цілях збереження її унікальних стінописів, але поруч побудована її точна копія, яка доступна для туристичних оглядів. Гробниця побудована в IV–III ст. до н.е.

Своєю світовою популярністю пам'ятник зобов'язаний дивним стінописам в коридорі і купольному приміщенні - це одні з найкраще збережених творів ранньої епохи еллінізму. Оригінал гробниці також можна відвідати, але всього на кілька хвилин і за певних умов. Доступ до копії Казанлицької гробниці дозволений цілий рік.

Свештарська гробниця додана до Списку всесвітньої культурної і природної спадщини ЮНЕСКО в 1985 році. Вона є частиною Історико-археологічного заповідника "Сборяново", розташованого в 8 км на північний захід від міста Ісперих.

Гробниця була побудована в III ст. до н.е. і вражає своєю архітектурою та оформленням. Тут був похований фракійський володар з племені гетів. Стелі похоронної камери підтримують статуї жінок з піднятими руками так звані каріатиди, чий обличчя і волосся все ще зберігають залишки кольорового покриття.

Недалеко від Свештарської гробниці знаходиться інша популярна пам'ятка "Демір Баба" - усипальниця, шанована як мусульманами, так і християнами.

Місто Несебр розташоване в 36 км на північний схід від м. Бургас на березі Чорного моря. За унікальне поєднання давньої історії, античних руїн і архітектури епохи болгарського Відродження Старе місто в Несебрі було включено до списку ЮНЕСКО в 1983 році. Археологічний заповідник розташований на невеликому півострові, пов'язаний тісним перешийком на

суші. Приморське місто зберігає незліченні докази своєї історії, багато з яких зберігаються в Археологічному музеї міста. Несебр - одне з найдавніших міст Європи.

Він заснований 3200 років тому. За часів античності, місто називали Месамбрія, у Середні віки Месемврія, а пізніше Несебр. Важлива частина заповідника - руїни фортечних стін, ранньовізантійські терми, храми Святого Стефана, Богородиці Елеуса, Христа Пантократора, Святого Спаса та ін.

У місті понад 100 відреставрованих будинків періоду національного Відродження, а Етнографічний музей розташований в одному з таких будинків, побудованому в 1840 році.

Історико-культурні пам'ятки різних епох це залишки поселень або фортець їх можна побачити по всій території Болгарії. Зараз у країні налічується 256 міст, найбільші серед яких це Софія, Пловдив, Варна, Бургас, Русе, Стара-Загора і Плевен. У східній частині країни знаходяться причорноморські міста-курорти: Шабла, Каварна, Балчик, Варна, Бяла, Оглед, Несебр, Поморіє, Бургас, Созополь, Приморсько, Святий Влас, Чорноморець, Царево, Кітен, Ахелой і Ахтополь.

До числа міських утворень з розвиненим гірським туризмом можна віднести Самоков, Банско, Добриниште, Чепеларе, Смолян, Олену, Троян, Тетевен. Є чимало міських центрів з курортно-бальнеологічними функціями - Банка, Виршець, Велінград, Хисаря, Сапарева-Лазня, Стрелча, Кюстендил, Девін.

Інтерес для туристів представляють Дунайські порти Відін, Лом, Козлодуй, Оряхово, Никополь, Белене, Свіштов, Русе, Тутракан і Сілістра. Багато міст, які колись були важливими торговими центрами, зокрема Котел, Копрівштиця, Карлово, Калофер, Сопот, Олена, Трявна, Банско, Мельник (найменше сучасне місто) зберегли чарівність архітектури часів Болгарського Відродження.

У частині міст збереглися відновлені архітектурно-етнографічні комплекси. Це - Пловдив (Старовинний Пловдив), Несебр (Старе місто, під

захистом ЮНЕСКО), Габрово (Етира), Созополь (Старе місто), Добрич (Старий Добрич), Златоград (Ареальний комплекс), Ловеч (Вароша), Смолян (квартали Райково і Устово), Благоевград (Вароша), Севлієво (Етнографічний комплекс), Малко-Тирново, Велико-Тирново (Самоводська торгова вулиця), Плевен (Комплекс часів Відродження), Разград.

Величезний інтерес для туристів представляють стародавні столиці колись Великої Болгарії: Плиска, Великий Преслав і Велико-Тирново.

Побут і культура болгарської нації формувалися протягом тисячоліть. Розташована на перехресті між Європою і Азією, земля Болгарії була населена з глибокої давнини. Фракійці, іллірійці, елліни – це ті народи, високорозвиненої античної культури яких перейняли давні слов'яни та болгари. Ці території такі народи, як фракійці, римляни, слов'яни, болгари, які залишили свій відбиток у світовій культурній скарбниці.

Дух і культура болгарського Відродження відчуваються у багатьох болгарських містах і селах - Котел, Копрівштиця, Карлово, Калофер, Сопот, Олена, Трявна, Банско, Мельник, Пловдив, Гела, Широка-Ріка, Момчиловці, Орехово, Сміляни, Арда, Долен, Лештен, Ковачевиця, Плетена, Боженці, Рибариця, Жеравна, Орешак, Медвен, Скандало, Арбанасі, Кістки, Бришлян, Младежко та ін.

Традиції, свята, звичаї, обряди, що збереглися в живій пам'яті болгар, свідчать про багату душевність, побут і культуру болгарського народу. Болгарські звичаї йдуть корінням в далеке минуле і міцно переплітаються з історією і християнською релігією. Дуже древній звичай це нестинарство (вогнегасність), що практикується в декількох селах та в горах Странджа. У своєму справжньому вигляді цей ритуал відбувається в День святих Костянтина і Олени 21 травня (3 червня за старим стилем). Ці люди готуються до танцю, проводячи весь день під замком у каплиці, де зберігаються ікони Святих Костянтина і Олени та слухають спеціальну мелодію, яку виконують на барабанах і волинках, після чого нерідко впадають у стан трансу. До вечора ними виповнюється спеціальний танець на розпеченому вугіллі. Під час танцю

в колі завжди несуть ікону святих Костянтина і Олени. Цікаво, що ці люди ніколи не обпалюють собі ноги.

Обряди і танці ряджених – це традиція, що має свої аналоги в інших суспільствах світу. Танці являють собою спеціальні ритуали, які виконуються найчастіше на Новий рік і на Масляну. Беруть участь тільки чоловіки, що одягають свої підготовлювані задовго до свята спеціальні костюми і маски. Призначення ряджених і їх ритуального танцю це вигнання злих сил і демонів на початку кожного року, щоб можна було продовжувати життя з очищеною душею і зарядом позитивної енергії.

Ладування - інший оригінальний звичай, що проводиться тільки на Новий рік, в День Св. Георгія, на свято Івана Купали і свято Св. Лазаря. Лазарування - ритуал, пов'язаний з приходом весни. Проводиться він в День Св. Лазаря, за 8 днів до Воскресіння Христового всіх православних. Це свято рухливе і припадає на суботу, що випереджає Вербну неділю. У Лазарев день збирають вербові гілки, якими прикрашають вхідні двері будинків наступного дня. Тоді ж молоді дівчата на селі збирають квіти, з яких плетуть собі вінки у Вербну неділю. У суботу дівчата збираються в будинку однієї з дівчат, вбираються в святковий одяг прикрашений квітами і гілками. Потім ходять з будинку в будинок по селу, співають пісні і благословляють за здоров'я і багатий урожай. Господарі зустрічають їх, даючи невеликі подарунки. Мабуть, один з найяскравіших свят, коли всі обмінюються невеликими подарунками, це свято початку весни 1 березня. Тоді кожен зобов'язаний подарувати всім рідним і знайомим мартеніци. Це два пензлики з ниток білого і червоного кольору-символ щастя і здоров'я, побажання нового початку і гарного врожаю.

Особливо шанують в Болгарії традиції, пов'язані з життєвим циклом - народженням, хрестинами, весіллям і похоронами. Виключно важливі іменини, серед яких найвідоміші це Іванов, Георгієв, Димитров дні. Найбільші свята для болгар Різдво і Воскресіння Христове. Це періоди збору сім'ї, коли свято відзначається декількома поколіннями разом, об'єднаними почуттям приналежності до спаяної болгарської сім'ї. В особливій пошані і свята, як

Сирна неділя, М'ясні заговини, Успіння Пресвятої Богородиці, День поминання покійних і пости. Роз'їжджаючи по Болгарії, туристи ознайомляться з різними місцевими ритуалами і звичаями, багато з яких характерні тільки для певних районів країни.

Справжній символ Болгарії це троянда. Збір пелюсток троянд, який колись був справжнім ритуалом, зараз перетворився на туристичну атракцію. Трояндоваріння - один з найстаріших і традиційних промислів болгар. Килими епохи Національного відродження являють собою шедеври мистецтва. Основними центрами килимарства були Котел, Чіпровці і Самоков. Населення зберегло накопичене культурне багатство в звичаях і фольклорі, а також народні ремесла.

Народні костюми є невід'ємною частиною болгарського побуту та культури. Згодом переплелися фракійські, слов'янські і давньоболгарські мотиви. Основний одяг це біла сорочка з довгими рукавами. Поверх неї надягають різні за формою, матеріалом прикраси. Серед жінок костюми діляться на 4 види - з одним або двома фартухами, з сарафаном і з саяном, а у чоловіків на два види - біла і чорна. У кожній етнографічній області є свій характерний робочий, святковий та весільний одяг.

Важлива частина болгарської культури також народна музика, народні пісні і болгарські народні танці (хоро та ін). При виконанні болгарської народної музики використовуються типові інструменти, як годулка, тамбура, кавал, гайда (волінка), сопілка, дудка, двоянка (подвійна волінка), барабан (підвісний на шиї) і тарамбука (барабан у вигляді кубка). Болгарські народні пісні передаються усно з покоління до покоління.

Ансамблі "Космічні голоси", "Містерія болгарських голосів" і фольклорний ансамбль з болгарської Македонії "Пірін" прославилися на весь світ. Болгарські хоро, ручениці, буенки - одні з найяскравіших і масових проявів художньої творчості болгарського народу. Найчастіше вони виконуються групою людей, що тримаються за руки або за пояс один одного, замкнутим або розімкнутим колом, півколом, витіювато або ж в одну лінію. Це

одночасно виконувані всіма в такт однакові рухи, жести і кроки під певну мелодію (хоро). Залежно від ритму і кроків розрізняють кілька видів хоро: пряме, рученицьке, пайдушкове і криве.

У музеях Болгарії зберігаються речі з побутових, культових і військових експонатів; статуї, намогильні стелі та пам'ятники, маски, мозаїки, статуетки древніх божеств та багато інших цінних речей. Болгари успадковують цю культуру, збагачують її своїм тисячолітнім досвідом, зберігають і розвивають в наші дні. У новітній час болгарська культура пишається своїми досягненнями в галузі літератури, мистецтва, музики та архітектури. Доводить це багатий календар культурних подій, що включає десятки міжнародних і національних фестивалів, оглядів, мистецьких заходів, виставок і т. д.

Країна славиться як один з кращих виробників йогуртів і молочних товарів у світі, виробів з олійної троянди, вин і ракій.

У Болгарії більше 200 музеїв, у тому числі єдиний у своєму роді Музей йогурту в с. Студен-Ізвор, Музей троянди в Казанлику, Музей транспорту в Русе, Музей мистецтва різьблення у Трявне, Музей гумору в Габрово, Музей історії медицини у Варні, Музей мозаїки в с. Девня, Музей солі в Поморіє, Політехнічний музей біля р. Софія, Національний антропологічний музей в Софії, Музей авіації в Пловдиві, Музей вина в Плевене, Національний історичний музей, «Земля і люди».

Календар Болгарії рясніє культурними подіями, серед яких кінофестиваль "Софія Фіلم Фест", фестиваль "Любов - це божевілля" (Варна), фестиваль "Варненське літо", "Березневі музичні дні" в Русе, "Софійські музичні тижні", "Аполлон", "Spirit of Burgas", "Каварна рок-фест".

«Бабусі з Бистри» - найвідоміші бистричанки з міста Шоплука які стали відомі по всьому світу завдяки виступам з архаїчного фольклору. Нинішній керівник цього ансамблю Діна Колєва, а жінки зі складу: Кремена Горева, Ілля Ценкова, Ігор Батлачка, Гергинка Вайова, Севда Гергова, Надія Галева, Надія Пашалийська та Галина Танева.

Їхні пісні характеризуються архаїзмом, поліфонією, танцями та звичаями Шоплука. Диафоніята (або також відома як шопська поліфонія) - це специфічний вид поліфонічного співу, при якому один або два голоси утворюють криві, в той час як інші співаки підтримують монотонно інших, даючи перейти в триглас, придружайників так провідних співаків.

Танцюристи, одягнені у народні костюми, грають хоро по колу, напрямок якого зазвичай проти годинникової стрілки. Незважаючи на різні кроки, один характерний музичний і танцювальний ритм не синхронізовані.

Незважаючи на те, що соціальна функція поліфонічного співу змінилася в останні роки, оскільки вона сьогодні в основному виконується на сцені, Бистришські бабусі вважаються важливим елементом культурного життя країни, сприяючи фольклорний виступ серед молодих поколінь.

Бистришські бабусі відносяться до числа небагатьох представників традиційної поліфонії, а село Бистриця є одним з останніх регіонів країни, де ця культурна традиція зберігається і передається з покоління в покоління.

Через близькість Бистриці до столиці, молоді люди на Заході не цікавляться фольклором. Отже, у наш час багато репертуарів не використовують жнивові пісні. Тим не менш, ще одна причина скорочення кількості пісень, також полягає в тому, що сценічний репертуар часто накладався на скорочення програми, вибираючи тільки найпопулярніші виступи.

Нестинарство - є одним з найстаріших болгарських звичаїв, яке в минулому практикувалося у Біломорській Фракії, і на сьогодні зберіглося тільки у декількох селах, гір Странджа, Кістки, Бродилово. У 2009 році. ритуал включений до списку нематеріальної культурної спадщини ЮНЕСКО. На

думку деяких дослідників, коріння ритуалу у фракійців ховаються в язичницькому минулому цих земель і походять з культу сонця.

Танець босими ногами на вугіллі - це унікальний звичай, сповнений певними спільнотами, покровителями яких є святі Костянтин і Олена. Хоча нестинарство пов'язано з цілорічними ритуальними практиками, воно виходить на момент третього червня (за старим стилем), коли наступає свято двох святих.

Третього червня протягом дня починають одягати нестинарські ікони. На них одягається яскраво-червона тканина, обшита старими срібними грошима та прикрашена квітами. У цьому процесі бере участь усе село, ікони відносяться до аязмію Святого Костянтина де проводиться ритуал.

Підготовувати нестинарське вугілля починають до обіду. Обов'язково, щоб воно було поширене та у правильному колі, навколо якого пізніше люди вишикувалися, щоб спостерігати за нестинарським танцем. У сутінках, нестинари разом з єпітропом (церковним настоятелем) відправлялися у каплицю святих Костянтина та Олени, де вони вдихали дим пахощів та молилися перед іконами. Пізніше, вже у темряві, перед каплицею збиралося все село. Разом з ними приходили музиканти з гайдарами, граючи три спеціальні мелодії, першу грали при переході від каплиці до вугілля, другу під час прогулянки по вогню, і нарешті, так зване костадинське хоро. Після того, як ритуальний процес відбувся на вугіллі, починалася кульмінація свята.

Нестинари у стані трансу входили у коло подвигів, перший перетинав вугілля з хрестом, а потім у вогняне коло входили інші нестинари. Особливо характерними є легкі та рівні кроки, з якими нестинари ходили по вугіллю не травмуючи ноги. Після, закінчення ритуального танцю, люди торкалися костадинсько хоро щоб покращити здоров'є.

На сьогоднішній день, нестинарство найкраще зберіглося у болгарському селі Странджі, де воно проводиться щороку третього червня у ввечері, та приваблює численну аудиторію з усього світу. Дуже часто в странджанських селах та на чорноморському узбережжі влаштовують нестинарські танці.

Отже, Болгарія - спадкоємець стародавніх цивілізацій. Фракійці, римляни, візантійці і протоболгари залишили на цих землях виключно цінні художні та архітектурні свідчення своїх розвинених культур. Ними вся територія країни, що перетворює її в один з найпривабливіших напрямків для людей, що цікавляться історією і культурою.

Вся територія країни вкрита унікальними історико-культурними пам'ятками, стародавніми городищами епохи неоліту, фракійськими святилищами і гробницями, руїнами римських міст, візантійськими та середньовічними фортецями, архітектурними заповідниками, етнографічними комплексами, церквами і монастирями, усипальницями і багатьом іншим.

Хоча Болгарія займає всього 2% території Європи, в країні зареєстровано близько 40 тисяч історичних пам'яток (7 з яких входять в Список всесвітньої культурної спадщини ЮНЕСКО), 36 культурних заповідників, 160 монастирів, близько 330 музеїв і галерей. Сюди входять доісторичні знахідки, фракійські гробниці, об'єкти грецької епохи, римські фортеці, історичні пам'ятки часів Першого і Другого болгарських царів, а також архітектурні пам'ятки епохи болгарського Відродження.

Емблематичними для Болгарії можна назвати пам'ятки, включені в список ЮНЕСКО: Казанликська гробниця (IV-III ст. до н. е.), Фракійська гробниця біля села Свештари поблизу р. Разград (III ст. до н. е.), Мадарський вершник (VIII ст.), Боянська церква (X-XI ст.), Іванівські скельні церкви на р. Русі (X-XIV ст.), Рильський монастир (X ст.), Старе місто в Несебрі.

Нестинарство є одним з найстаріших болгарських звичаїв, що в минулому практикувалося і в Біломорській Фракії, і сьогодні зберіглося тільки у декількох селах в горах Странджа, Кістки, Бродилово. В 2009 році. ритуал включений до

Списку нематеріальної культурної спадщини ЮНЕСКО. На думку деяких дослідників, коріння ритуалу ховаються в язичницькому минулому цих земель і походять з культу сонця у фракійців. Та на сьогоднішній день ритуал представляє найбільший інтерес для туристів з усього світу.

2.3. Заклади розміщення та харчування

До Болгарії можна дістатися на автобусі, поїзді, власному автомобілі або на літаку. Наземний транспорт в літній час є бюджетною альтернативою перельоту. Однак час у дорозі може скласти близько двох діб: близько 40 годин подорожі на поїзді, 30-36 годин – на автобусі. Більшість туристів прибувають до Болгарії на літаку. Міжнародні аеропорти є в Софії, Пловдиві, Варні, Бургасі. У літній час присутня велика кількість чартерних рейсів.

У Болгарії можна знайти великий спектр пропозицій житла: від економних баз відпочинку до віп-готелів. До того ж останнім часом готельний фонд країни активно реконструюється, і до початку сезону кожен готель проводить косметичний ремонт.

Більшість готелей Болгарії категорії 3* і 3* люкс. З кожним роком з'являється все більше 4* і 5* готелів, з обслуговування на європейському рівні. Найчастіше з харчуванням на базі сніданків системи шведський стіл. У столиці та великих містах є хостели для бюджетних мандрівників.

Національний статистичний інститут Болгарії повідомив, що доходи від ночівель в березні 2019 року досягли 48,7 мільйона левів, це на 8,3 відсотка більше, ніж у березні 2018 року. Збільшення доходів було зафіксовано як від болгарських туристів - 13%, так і від іноземців - 3,7%. Також в Болгарії зросли місця короткострокового проживання – готелі, мотелі, кемпінги, шале, хостели. Загальна кількість кімнат у країні налічує понад 57,4 тисячі, та 116,3 тисяч ліжок. У порівнянні з березнем 2018 року загальна кількість структур розміщення за цей період збільшилася на 1,1%, а кількість місць в них – на 1,2 %. Загальна кількість ночівель у всіх структурах проживання,

zareєстрованих в березні 2019 р., склало 873,8 тис., тобто на 4,9% більше, ніж в тому ж місяці попереднього року, при цьому найвищий приріст числа ночівель (11,4%) спостерігається в 1- і 2-зіркових номерах.

У березні 2019 року готелі з номерами 4 і 5 зірок склали 73,1% від загальної кількості заброневаних ночей іноземцями, та 37% болгарами. У тризіркових структурах проживання 18,4% ночівель проведено іноземними громадянами і 31,6% болгарами, в той час як в решті структурах розміщення (1 і 2зірки) вони становили, відповідно, 8,5 і 31,4%. Кількість людей, що проживали в структурах розміщення в березні 2019 року, збільшилася на 8,1% в порівнянні з тим же місяцем 2018 року і досягло 432,7 тисячі, що свідчить про зростання як іноземних, так і болгарських туристів.

Кількість громадян Болгарії, які перебували в готелях у березні 2019 року, становила 294,8 тисяч осіб, що в середньому зупинялися на 1,8 ночей. Іноземних громадян було 137,9 тисяч осіб, які в середньому зупинялись на 2,4 ночі, причому 76% з них проживали в готелях 4 та 5 зірок. Загальна зайнятість місць в структурах розміщення в березні 2019 року склала 24,9%, збільшившись на 0,8% у порівнянні з березнем 2018 року. Найбільша заповнюваність місць у готелях 4 та 5 зірок – 33,9%.

Висококласні готелі в Болгарії також продовжують слідувати позитивній тенденції та покращувати свої показники. 4 та 5 зіркові готелі в Софії збільшили свої доходи на 2017 рік з більш ніж 15%. Середня зайнятість у 2017 році досягла 50%, збільшившись на 5% порівняно з попереднім роком. Загальна кількість іноземних туристів, що перебували в Софії, зафіксувала зростання у 2017 році до 575 тис. осіб на 67 тис. більше, ніж у 2016 році. Річний дохід від проживання в столиці в 2017 р. збільшився до 62,1 млн. євро, порівняно з 53,9 млн. євро у 2016 році.

Готельні ланцюги - явище не нове у готельному бізнесі. Готелі, що керуються з єдиного центру, з'явилися понад півстоліття тому. Однак на початку, цей феномен управління не отримав широкого розповсюдження. До кінця Другої світової війни кількість готелів, що входять у ланцюги, стало

зростати, а після її закінчення на ринку діяли 3 готельні компанії. Це були ланцюги Hilton, Sattler і Sheraton. Всесвітньо відомі готельні ланцюги що також представлені у Болгарії :

Хілтон - представляє два готеля: у Софії та у Варні Double Tree by Hilton.

Холідей Інн - найбільший готельний ланцюг, заснований у 1952 р. Управляє більш, ніж 1600 готелями в світі. У Болгарії також представлені лише два готеля в Софії та у Пловдиві.

Шератон. Штаб - квартира в Бостоні, США. Має в управлінні 418 готелів. У Болгарії до цього ланцюга відноситься Sofia Hotel Balkan, що знаходиться в столиці.

Кемпінські - представлений один готель що знаходиться на горнолижному курорті в місті Банско: Kempinski Hotel Grand Arena.

Marriott – на даний момент готель цього ланцюга тільки будується у Софії, закінчення будівництва планується на 2020 рік. За проектом цей готель має бути хмарочосом і одним з найвищих будівель міста.

Radisson - також представлений у Софії як Radisson Blu Grand 5*.

Утворення готельних ланцюгів дозволяє просувати на світовий туристичний ринок високі стандарти обслуговування. Сприяє створенню впізнаваного іміджу готельного обслуговування.

Дуже популярні апарт-готелі, де іноземні громадяни купують собі квартиру в готельному комплексі. Живуть в них самі під час свого річного відпочинку або здають їх в оренду туристам на все літо або як готель на декілька днів або тижнів, як правило до 14 днів. Приріст кількості ночівель в недорогих готелях свідчить про популярність Болгарії серед туристів із середніми доходами такими в більшості своїй є й українські туристи.

У Болгарії є добре обладнані кемпінги, які приваблюють туристів з країни та з-за кордону, які шукають альтернативного відпочинку на лоні природи. Кемпінги розташовані, головним чином, на південному узбережжі Чорного моря, в безпосередній близькості від деяких найкрасивіших болгарських пляжів. Кемпінги "Арапя" "Градина", "Золота рибка", "Південь", "Дельфін", "Сілістар",

"Ахелойська-Битка", "Смокиня", "Корал", "Зора", "Оазис", "Каваци", "Кітен" - культові місця для любителів відпочинку під зірками.

На північному узбережжі Чорного моря в Болгарії також є приємні куточки, де можна поставити намет або припаркувати свій автомобіль в тінистому волосіні недалеко від пляжу. Тут найбільш популярні кемпінги курортів Албена і Золоті піски (кемпінг "Лагуна"), в районі річки Камчия, Шабла (кемпінг "Добруджа"), Іраклі, Дуранкулак (кемпінг "Космос").

Всередині країни також існують хороші можливості для відпочинку в кемпінгах, частиною з них керують іноземні підприємці. На півночі країни це кемпінг "Мадонна", "Тангра", "Сребирна", "Велико-Тирново", "Каменово", "Чумерна", "Стринава", а на півдні Болгарії: "Межа", "Гірськийкіт", "Батак", "Атолово", "Боровець", "Зодіак", "Любовиште", "Бор", "Вірила", "Кринсько".

У природних парках також є місця, призначені для біваків. Так туристи можуть слідувати за своїм маршрутом і кожен день ставити намет в різних місцях. Цей спосіб відпочинку вимагає хорошої підготовки, екіпіровки і відповідального ставлення до болгарської природи.

Так само можна окремо виділити бюджетний так званий дикий туризм, особливо популярний у туристів з України. Люди приїжджають на своїй машині, зі своїм провіантом і знімають на місці кімнату або в приватному секторі з господинею. Особливо популярний на курортах розташованих біля Сонячного берега.

Літній відпочинок - чудовий привід відвідати чорноморське узбережжя Болгарії, відоме привабливими пляжами, теплим морем і гостинним населенням. Окрім місцевих краєвидів і культурних пам'яток, варто також насолодитися місцевими ароматними і смачними стравами.

Національна кухня Болгарії - цікава, різноманітна і доступна. Більшість страв можна легко приготувати і вдома, адже в них зазвичай використовуються прості і доступні інгредієнти. На розвиток болгарської кухні впливали вірменські, грузинські, грецькі та турецькі звичаї і традиції. У стравах поєднуються різноманітні овочі, молочні та кисломолочні продукти, характерні

спеції, особливою популярністю серед яких користуються чабрець, пажитник і місцеві суміші. [7]

Серед болгарських супів особливою популярністю користується таратор, просто незамінний влітку. До його складу входить кисле молоко, огірки і кріп. Часто додаються волоські горіхи, часник, масло та різноманітні спеції. Вірмени називають такий освіжаючий суп вірменською окрошкою.

Ароматний суп-чорба існує у різних варіаціях. Найчастіше це чорба з баклажанами, куди також входять помідори, солодкий перець, селера, часник, трави та спеції. Простий рецепт поєднується з цікавим, насиченим смаком.

Обов'язково варто спробувати чушка бурек - перець, фарширований бринзою, сиром, яйцем і травами. Перець готується у паніровці і легко здивує своїм незвичним смаком. Каварма готується з яловичини чи свинини, грибів, солодкого перця, помідорів та часнику. Найкраще вона смакує до сухого червоного вина. Кебабчета - своєрідні котлети на паличці. Взагалі саме серед других страв значно відчувається вплив турецької кухні. Також популярні картопляні страви, риба та морепродукти.

Найбільш розповсюджена закуска Болгарії - шопський салат. За своїм складом він нагадує добре відомий грецький. Це помідори, перець, огірки і болгарська бринза, заправлені оливковою олією.

Болгарські сири потребують окремої уваги. Це не тільки надзвичайно смачна місцева бринза сирене, а й кашкавал - традиційний сичужний сир. Вони подаються окремо, додаються до різних страв, готуються у паніровці. Сирене по-шопськи тушкується у горщику з додаванням яйця та овочів. До сирене по-тракійськи входять ще й смачні місцеві копчені ковбаски.

Поїхавши до Болгарії, неможливо не скуштувати баницю, особливу сирну випічку, що не має аналогів. Страва часто подається на сніданок і користується надзвичайною популярністю серед місцевого населення чи гостей. До її складу входить бринза, яйця і сметана, а готовий пиріг нагадує рулет, закручений у спіраль. Існує також пататник - баниця з картоплею, тиквенник з тиквою, зелена баниця - з листям шпинату чи буряка. [7]

Місцеве вино у Болгарії переважно сухе. Найпопулярніший напій - ракія, самогонка, яку женуть з усіх доступних фруктів, поєднуючи цікаві і незвичні інгредієнти. Більш витончена анісова горілка має назву мастика. Вона подається переважно з льодом, за рахунок чого набуває мутного, димчастого, дещо молочного кольору. [7]

Готельна та ресторанна діяльність є основними в туризмі і задовольняють основні потреби людей (сон, відпочинок, харчування). Вони є підприємницької діяльністю, для яких є дійсні принципи економічної діяльності.

Ресторанний бізнес - це надання туристичних послуг у всіх видах класифікованих за законом ресторанів і розважальних закладів та закладів для харчування, прилеглих для туристів.

У ресторанному бізнесі оцінка якості формується в основному з 10 елементів:

Взяття багатого асортименту продуктів харчування;

Приманка наявності спеціального закладу (виноробні, бірарії та ін.);

Пропозиція національної кухні;

Продаж різних форм обслуговування;

Можливість запропонувати закуски в готелях;

Можливість прийому їжі за межами готелю (пляж, злітно-посадкові смуги);

Вища професійна та мовна кваліфікація персоналу;

Доброзичливість, дружелюбність і ввічливість персоналу;

Сумлінність у відносинах і прайс-лист;

Пропозиція комфорту та затишної атмосфери;

Відповідно до закону „Про туризм“ в Болгарії, готельне і ресторанне господарство;

Туристична діяльність, та деякі з туристичних об'єктів:

1 місце розміщення

шале, готелі, мотелі, апартаменти, туристичні комплекси, вільні села, туристичні села та вілли;

сімейні готелі, гуртожитки, пансіонати, будинки гостьові, гостьові кімнати, гостьові апартаменти, бунгало і кемпінги;

2 місця розміщення

ресторани і розважальні заклади (автономні і прилеглі до місць для заїзду) ресторани, заклади швидкого обслуговування, кафетерії і бари;

3 місце розміщення

туристичні шале, туристичні навчальні центри та туристичні спальні та прилеглі до них ресторани, туристичні їдальні, туристичні буфети і туристичні їдальні з обслуговуванням офіціантів.

Часто для статистичних і наукових цілей ресторан об'єднується з гостинністю у сфері, так званої індустрії гостинності. [10]

Індустрія гостинності часто обслуговує тих же споживачів або туристів, а готельні підприємства також часто пропонують послуги, пов'язані з обслуговуванням.

Їжа та напої вимагають часте проведення загального аналізу сфер готельного господарства і ресторану. Вони є основними видами діяльності в туризмі і реалізуються дуже добре в цій галузі. У той час як інші туристичні заходи можуть також існувати самостійно, але в основному готельний бізнес є невід'ємною частиною туристичної діяльності. У Болгарії як і раніше величина доходів від ночівлі і харчування формується більше 70% від загального доходу туристичної діяльності. На жаль, цей стан виражає, вкрай негативний розвиток індустрії туризму. У розвинених туристичних країнах доходи від основних послуг житла та харчування утворюють не більше 20% -25% від загального обсягу доходів. [9]

Отже можна сказати що, у Болгарії можна знайти великий спектр пропозицій житла: від економних баз відпочинку до віп-готелів. До того ж останнім часом готельний фонд країни активно реконструюється, і до початку сезону кожен готель проводить косметичний ремонт.

Більшість готелей Болгарії категорії 3* і 3* люкс. З кожним роком з'являється все більше готелів 4* і 5*. Обслуговування там на європейському

рівні. Харчування найчастіше на базі сніданків системи шведський стіл. У столиці та великих містах є хостели для бюджетних мандрівників.

Утворення готельних ланцюгів дозволяє просувати на світовий туристичний ринок високі стандарти обслуговування. Сприяє створенню впізнавального іміджу готельного обслуговування.

Дуже популярні апарт-готелі, де іноземні громадяни купують собі квартиру в готельному комплексі. Живуть в них самі під час свого річного відпочинку або здають їх в оренду туристам на все літо або як готель на декілька днів або тижнів, як правило до 14 днів. Приріст кількості ночівель в недорогих готелях свідчить про популярність Болгарії серед туристів із середніми доходами, такими в більшості своїй є українські туристи.

Так само можна окремо виділити бюджетний так званий дикий туризм, особливо популярний у туристів з України. Люди приїжджають на своїй машині, зі своїм провіантом і знімають на місці кімнату або в приватному секторі з господинею. Особливо популярний на курортах розташованих біля Сонячного берега.

У Болгарії є добре обладнані кемпінги, які приваблюють туристів з країни і з-за кордону, які шукають альтернативного відпочинку на лоні природи.

Літній відпочинок чудовий привід відвідати чорноморське узбережжя Болгарії. Окрім місцевих краєвидів і культурних пам'яток, варто також насолодитися місцевими ароматними і смачними стравами.

Національна кухня Болгарії - цікава, різноманітна і доступна. Більшість страв можна легко приготувати і вдома, адже в них зазвичай використовуються прості і доступні інгредієнти. На розвиток болгарської кухні впливали вірменські, грузинські, грецькі та турецькі звичаї і традиції. У стравах поєднуються різноманітні овочі, молочні та кисломолочні продукти, характерні спеції, особливою популярністю серед яких користуються чабрець, пажитник і місцеві суміші.

Готельна та ресторанна діяльність є основними в туризмі та задовольняють основні потреби людей (сон, відпочинок, харчування). Вони є

підприємницькою діяльністю, для яких дійсні принципи економічної діяльності.
[10]

На курортах звичайно переважають ресторани болгарської кухні та особливо цікаві ресторани з інтер'єром у національному стилі. Розміщення харчування в Болгарії можна вибрати на свій смак та гаманець.

РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В БОЛГАРІЇ

3.1. Перспективні вектори розвитку туризму у Болгарії

Туризм - є однією з провідних галузей економіки Болгарії. Країна має величезні можливості для розвитку різних видів туризму. Завдяки своєму стратегічному розташуванню в серці Балканського півострова, на роздоріжжі між трьома континентами, і завдяки наявності чотирьох міжнародних аеропортів, Болгарія знаходиться в двох годинах відстані від більшості європейських столиць і великих міжнародних аеропортів, які здійснюють польоти по всьому світу.

Це, поряд з тим, що країна має значну кількість трьох, чотирьох і п'ятизіркових готелів, розташованих як у великих міських центрах, так і на узбережжі Чорного моря і гірських курортах, є передумовою для зростаючого міжнародного авторитету країни в сфері конгресного туризму.

Відмінні умови для конгресного туризму пропонує столиця Софія. Вона має в своєму розпорядженні як численні готелі з хорошими залами, так і конгресні центри, наприклад, Національний палац культури. Майже всі готелі і готельні мережі мають базу для проведення бізнес-зустрічей і семінарів. У місті безліч вищих навчальних закладів, які також пропонують можливість здійснення подібного роду заходів. Додаткові можливості пропонують і Центральний військовий клуб, резиденція "Бояна", зал "Універсіада", а також нещодавно відбудований багатофункціональний спортивний зал "Армієць Арена" у Софії. Гости ділових заходів можуть скористатися чудовими можливостями для культурного туризму в Софії, а також можливостями гірського туризму, сільського та еко-туризму, а також гольф-туризму поблизу столиці.

Розташоване в центральній частині Південної Болгарії місто Пловдив має не тільки можливості поєднання конгресних і культурних заходів, а й умови

для здійснення пізнавального туризму. Місто відоме своїми міжнародними ярмарками.

Чорноморські курорти Болгарії пропонують чудове поєднання конгресного туризму, відпочинку на морі і спа. Курорти болгарського Чорноморського узбережжя володіють можливостями організації подібних заходів і після закінчення літнього сезону - Варна, Бургас, курортні комплекси Албена, Золоті піски, Сонячний берег, курорт Святих Костянтина і Олени, Дюни, Светий-Влас і Приморсько. Гості курортів на північному болгарському узбережжі можуть попрактикуватися у грі в гольф на одному з кращих європейських і світових полів для гольфу. Можливості ділових зустрічей пропонує і місто Добрич.

Гірські курорти Банско, Боровець і Пампорово поєднують цілорічну можливість здійснення гірського та еко-туризму та ділові події. Тут учасники конгресів мають можливість насолодитися одними з кращих лижних трас на старому континенті.

Прекрасне поєднання конгресного і спа-туризму пропонують в свою чергу місто Кюстенділ і спа-курорти Хісаря, Велінград, Девін і Санданськ.

Придунайські міста Відін і Русе, а також міста Монтана і Плевен, також мають можливість організації конгресних форумів. Стародавня болгарська столиця Велико-Тирново пропонує поєднання конгресного і культурно-пізнавального туризму. Поєднання унікальної природи і можливостей проведення ділових зустрічей є і у Варні, Севлієво, Рибариці, Тетевені і Трояні. Гарні зали для конференцій мають також міста Пазарджик, Стара Загора, Слівен, Димитровград, Хасково, Ямбол, Казанлик.

Іншим перспективним напрямом розвитку болгарської туристичної галузі є сільський туризм. У Болгарії є значна кількість сіл, де розвивається аграрний туризм, що дозволяє приїжджим увійти в зіткнення з побутом і культурою Болгарії, стати частиною традицій і звичаїв, скуштувати традиційні місцеві страви, які приготовані за відомим за довгі століття рецептами.

У центрі Родопських гір знаходяться такі болгарські села, як Гела, Широка-Ріка, Момчиловці, Орехово, Сміляни, Арда, Долен, Лештен, Ковачевиця, Плетена і багато інших.

У горах Стара-Планина своєю красою вражають Боженці, Рибариця, Жеравна, Орешак, Медвен, Скандало, мальовничі села і селища типу аулів в горах навколо міст Олена, Етрополе і Тетевен. Своїм виглядом і можливостями для відпочинку Вас зачарує село Арбанаси.

У поселеннях чорноморського узбережжя можна поєднати літній відпочинок з сільським туризмом. Йдеться про села Дуранкулак, Крапець, Тюленово, Камен-Бряг, Билгарево, Шкорпіловці, Лозенець, Варвара, Синеморець, Резово.

Насолодитися пишністю Рильських гір можна тільки провівши деякий час в селах Говедарці, Білий-Іскир, Мала-Цирква або Добирсько.

У селах Странджа, Кістки, Бришлян, Младежко теж можна розміститися скрізь, а на початку червня можна стати свідком місцевого стародавнього ритуалу і танцю по розпеченому вугіллю.

Сільський туризм - найкращий спосіб для ознайомлення з традиціями Болгарії. Завдяки відпочинку в сільському будинку, туристи можуть доторкнутися до традиційного побуту і культури країни. Гостинність болгар, унікальна місцева кухня, збережений фольклор, звичаї та ремесла, селища, архітектурні заповідники і красива природа перетворюють цей вид туризму на бажаний спосіб проведення відпустки.

Зазвичай гостей приймають в аутентичному будинку, побудованому в XIX чи XX столітті, а частина пригоди їжа, яку господарі готують з екологічно чистих продуктів - помідорів, огірків, перцю, зібраних на зорі на городі, або ж з ароматними приправами, що збираються в найближчих лісах та полях. На селі є дуже цікаві заняття, можна допомогти господині в приготуванні якої-небудь спеціальної страви за старовинним рецептом, взяти участь у сільськогосподарських роботах, найняти коня і прогулятися до близьких пам'яток, зібрати букет ароматних трав і кошик лісових ягід чи грибів, об'їхати

місцеві дороги на гірському велосипеді та багато іншого. У туристів є можливість взяти участь в доїнні і сіножаті, виробництві домашньої бринзи, сиру, та варення. Майже в кожному сільському будинку готують домашню ракію і вино. На території країни існує і багато виноробних підприємств, що мають європейську і світову популярність - Асеновград, Бургас, Брестовиця, Поморіє, Русе, Дамяниця, Евксиноград, Погреби Тодорова, Менада, Поморіє, Сакар.

Увечері туристи можуть розділити трапезу з господарями будинку. До столу підносять традиційні страви, звучать народні пісні і розповідаються місцеві повір'я і легенди. У більшості випадків гості беруть участь в приготуванні їжі. У деяких селах пропонуються і цікаві заняття, такі як уроки гончарної майстерності, іконопису або народних пісень і танців, демонстрації в'язання і вишивки та багато іншого. Сільські будинки для гостей можна знайти по всій країні. В районі гір Стара-Планина вони численні. В районі м. Велико-Тирново знаходиться архітектурний заповідник Арбанасі, який пропонує неповторну атмосферу. Недалеко від м. Габрово розташований інший архітектурний заповідник популярна дестинація село Боженці.

В горах Ріла можна зупинитися в селах Говедарці, Добирско, Мала-Церква, Білий-Іскір, Долна-Лазня і в інших місцях. В горах Родопи ніби кожне село гостинне і відкрито для гостей - Момчиловці, Гела, Широка-Ріка, Сміляни, Арда, Забирдо, Лештен, Ковачевиця, Долен, Триград, Ягодина і багато інших. Там туристи не тільки можуть спробувати унікальні страви місцевої кухні, такі як чеверме і пататник, але і можуть бути присутніми на конкурсі волинщиків.

В перлині гір Пірін - Банско у туристів є можливість бути присутнім при проведенні традиційних звичаїв цього краю, прогулянках на возах, дегустації місцевих вин. Відвідувачі можуть бути включені в реконструкцію "нападу гайдуків" або сфотографуватися в народних костюмах.

Виключно привабливі і села в горах Странджа, Граматиково, Кістки, Бришлян та інші. Там пропонуються прогулянки до старовинних млинів, валяння, їзда на ослах, і поїздки на возах, запряжених ослами. Тут туристи

можуть поспостерігати за аутентичним танцем нестинарів на розпеченому вугіллі. У регіоні Добруджа, який називають житницею Болгарії, туристи можуть познайомитися з промислами селян, місцевим фольклором і кухнею і відвідати унікальні добрудзькі маєтки (чіфліці).

Багато можливостей є і для ознайомлення туристів з традиційними болгарськими ремеслами, наприклад, різьбленням по дереву, вишивкою, гончарною майстерністю, в'язанням і т.д. Такі можливості пропонуються в архітектурно-етнографічному музеї під відкритим небом «Етира» у міста Габрово, етнографічних комплексах «Старий Добрич» і «Чифлика» у Албені, в Банско етнографічному комплексі «Кулата», Казанлик, етнографічному ареальному комплексі Златоград, «Вароша» Благоевград, етнографічному комплексі «Бришлян» Малко-Тирново та ін.

У країні є і безліч можливостей для знайомства з традиційними господарськими видами діяльності на болгарських землях виробництва рожевого масла, вина та ін.

У Болгарії виключно багатий фольклорний календар. До нього увійшли багато традицій і звичаїв, завдяки яким туристи можуть доторкнутися до болгарського побуту і культури - Сурва (Васильєв день), Йорданов день Богоявлення, Іванов день, Антонов день, Трифон-Зарізаний, Мартуване (Мартеніци), Сирни-Заговезни (Масляна), Кукеров день, Тодоров день, Благовіщення, Пасха, День Святого Георгія, Успіння Богородиці, Димитров день, Голяма-Задушниця (День поминання покійних), Святвечір, Різдво.

У багатьох болгарських селах збережені стародавні традиції і звичаї, які живі і донині. Це Лазарів день (Лазарєва субота), Вербна неділя, обряди ляльок, колядки, нестинарство і багато інших. Дуже цікаві і фольклорні фестивалі - Міжнародний фестиваль кукерів «Старчевата» (Разлогов), Міжнародний фестиваль маскарадних ігор «Сурва» (Перник), Фестиваль етносів (муніципалітет Белослав), Міжнародний фольклорний фестиваль (Велико-Тирново), Національний фольклорний фестиваль «Рожен», Міжнародний конкурс волинщиків в с. Гела і багато іншого.

Але хоча на території Республіки Болгарії розташовано безліч найрізноманітніших за своїм профілем курортів, а туризм є однією з основ її економіки, галузь переживає певні труднощі. Серед них відзначають, зокрема, погану координацію діяльності відомств у сфері виробництва, організації, управління та продажу туристичних послуг (продуктів); недостатньо розвинену національну та регіональну інженерну інфраструктуру для задоволення сучасних потреб туристів (дороги, аеропорти, електроенергія, водопостачання, каналізація тощо); відсутність належної координації між туристичними підприємствами та ефективний контроль за підвищенням якості та ін.

Уряд, бізнесові кола, науковці Болгарії приділяють значну увагу питанням виправлення ситуації у сфері туризму, подоланню негативних тенденцій.

Міністерство Туризму Болгарії створило проект „Мультимедійний каталог туристичних об'єктів та електронний маркетинг Болгарії як дестинації”, [7] який опублікований на офіційному сайті Туристичного Порталу Республіки Болгарії.

В інформаційному проекті міститься вся інформація про Болгарію як туристичний напрямок. На сторінці, туризм Болгарії розділений на наступні категорії:

- Географічне розташування та коротка інформація про історію Болгарії
- Побут і культура
- Види туризму.

Проект здійснюється за фінансової підтримки Оперативної програми регіонального розвитку на період 2007–2013 рр. за співфінансування Європейського союзу за допомогою Європейського фонду регіонального розвитку. Проект фінансується за Схемою безоплатної фінансової допомоги.

Наукова спільнота Болгарії також займається проблематикою розвитку національного туризму. Так, у 2016 році в Аграрному університеті міста

Пловдив і відбувся Національний круглий стіл на тему «Спеціалізовані види туризму - виклики та перспективи». [8]

Вчені відзначили, що в останні роки Болгарія поставила себе в якості основної мети в сфері туризму, розлучитися з застарілою моделлю - влітку на море, а взимку на лижи, та перетворитися у цілорічний туристичний напрямок. Таким чином, найбільш повноцінно будуть використовуватися природні, архітектурні та історичні пам'ятки країни, а туризм перетвориться в стійку галузь, успішно забезпечуючи промисел місцевого населення. Цю ідею заклали у стратегію сталого розвитку туризму до 2030 року, з акцентом на можливості спеціалізованого туризму. Такою була і тема національного круглого столу «Спеціалізовані види туризму виклики і перспективи», який відбувся у вихідні дні в Аграрному університеті міста Пловдив, в якому взяли участь провідні вчені і дослідники. У рамках круглого столу були розглянуті можливості екологічного, винного, сільського та міського туризму, лише тепер розвивається повільний туризм, заснований на концепції здорового, повільного способу життя, що доступний до туристичного середовища людей з недугами.

Інтерес серед іноземних гостей на форумі, викликала доповідь Вероніки Денізової з університету національного та світового господарства, присвячена позитивному досвіду у сфері туризму невеликого чорноморського міста Каварна. Воно набуло популярності в якості культурної рок столиці Болгарії у зв'язку з проведенням щорічних заходів: Міжнародний молодіжний фольклорний фестиваль «З Болгарією в серці», Фестиваль мідій та риби, «Тиждень моря» та «Каварна рок-фест». Цей багатий культурний календар посприяв економічному розвитку регіону у якості нового привабливого напрямку, а також для продовження туристичного сезону. Протягом останніх років у місті виступало безліч болгарських та іноземних груп, серед яких «Motörhead», «Manowar», «Scorpions», «Deer», «Purple», «Europe» завдяки ініціативності мера міста Цонков Цонева. З кінця минулого року, Каварна має нового мера, проте майбутній розвиток міста в цьому напрямку знаходиться під питанням.

Однією з сучасних форм альтернативного туризму, є все ще слабо розвинений в Болгарії орнітологічний туризм. Він був розглянутий у доповіді Веселіни Атанасова-Георгієвої з університету імені професора доктора наук Асена Златарова. Сприятливі умови для розвитку цього виду туризму пропонує Бургаський регіон. Найбільш значущим чинником для цього виявляється прохід через болгарське узбережжя Чорного моря шляху Віа Понтіка. Це один з основних маршрутів перелітних птахів з Європи до Азії і Африки, серед яких 78% усіх білих лелек і вся популяція рожевого пелікана. У Європі, такі рідкісні види як царський орел, стерв'ятник та білоголовий сип. Озера Поморійське, Атанасовське, Мандренське та Вайське поблизу Бургаса, є пунктами маршруту Віа Понтіка, де мігруючі птахи традиційно зупиняються для відпочинку, зимування та гніздування. Тому водно-болотні угіддя у регіоні є найпривабливішим місцем для орнітологів Болгарії та для тисячі туристів з Європи. Болгарське товариство захисту птахів та федерація «Зелені Балкани» створили саме там, два найкращих сучасних туристичних центри, для спостереження за птахами.

Галина Ілієва з економічного університету міста Варни, розглянула у якості можливості для розвитку туризму, азартний туризм, який не залежить від сезонних обмежень, та спрямований на ізраїльський ринок. Найпривабливішими для цього виду туризму виявляються болгарські чорноморські курорти Золоті піски та Сонячний берег. За даними доповіді, їх розвиток у цьому напрямку дуже успішний. Однак, слід, звернути увагу на заклади громадського харчування та на якість запропонованої їжі. У доповіді підкресляється що, форма харчування «Все включено» знизила стандарти їжі, а для цього типу туристів виключно важлива якість запропонованих послуг.

Кажучи про альтернативний туризм, не можна не зупинити увагу на швидко набираючому популярність останнім часом винним туризмом, як у світовому масштабі, так і в Болгарії. Він перетворюється на провідний вид туризму для міста Мельник у південно-західній частині країни, та для Фракійської низовини. Кажучи про майбутній туристичний сезон, Ангелкова звернула увагу на масу нових проблем, з якими зіткнеться влітку болгарська туріндустрія, та порадила більше думати про те, як привабити туристів, а не підраховувати раз у раз збитки. Зараз Болгарія відчуває підвищений інтерес до себе з боку європейців, які як вважає Ангелкова, зможуть компенсувати дефіцит туристів з країн СНД. Судячи з прогнозів, які озвучила міністр, в цьому сезоні на 5% стане більше німецьких туристів, на 40% зросте туристичний потік з Литви та Латвії, на 5,10% зросте туристичний потік з Греції, Сербії та Туреччини, сусідів Болгарії на Балканах.

Ангелкова не стала заперечувати наявність великих проблем в болгарському туризмі, звернувши особливу увагу на низьку якість послуг, що надаються, та відсутність ефективних, добре підготовлених фахівців. Висвітлюючи кадрові питання, вона також розповіла про нові виправлення що до закону про туризм, який дозволяють посилено контролювати у цій сфері. Місто Пловдив, відвідало понад 3 мільйони туристів у 2019 році, коли місто прийняло естафету культурної столиці Європи. «Про це, повідомив болгарський портал «Standart», заявив заступник мера Пловдива Стефан Стоянов на відкритті шостої міжнародної наради туроператорів. Він зазначив, що в минулому році іноземний туристичний потік у місті збільшився майже на 20% у порівнянні з 2013 роком, а внутрішній болгарський потік на 6%. Таким чином, загальне число прибулих туристів в минулому році склало більше 800

000 чоловік. «Ці досягнення пов'язані з успішним просуванням міста як провідного центру культурного, історичного та подієвого туризму. Статус культурної столиці Європи 2019 року, проекти і заходи в цій галузі, а також багата культурна програма, яка буде реалізована, забезпечивши стійке зростання туристичного потоку у найближчі роки », - зазначив мер міста. За його словами, Пловдив прагне до щорічного зростання потоку у межах 12 або 15%.

Число європейських туристів в Болгарії в цьому сезоні знизилося на 15.5%, проте число російських туристів залишилося колишнім. Такі дані, за інформацією РСТ, наводить асоціація туроператорів і турагентств країни. При цьому загальне зниження туристичного потоку склало 5.7%. За словами голови асоціації Байко Байкова, зниження потоку з таких традиційних ринків, як Німеччина, Великобританія і Північна Європа стало стійким трендом кількох останніх років. З початку нинішнього року в Болгарію приїхало відпочиваючих з Німеччини на 10,4% менше, з Румунії на 17,8%, Голландії на 20,9%, Великобританії на 24,4%, Данії на 36,8%, Швеції на 36,9%. Також на 10% зменшився український туристичний потік.

У свою чергу державна статистика більш оптимістична та фіксує 17% зростання. За оцінкою туроператорів, причина різниці в тому, що міністерство туризму враховує ділові поїздки та візити до родичів як туристичні. При цьому у найближчий період, взимку експерти прогнозують деяке зниження російського гірськолижного туристичного потоку.

На даний момент в Болгарії стоїть питання про брак персоналу у сфері обслуговування. Кваліфікований персонал потрібен на основних курортах Болгарії. Серед усіх запропонованих вакансій сфери обслуговування, перше

місце займає позиція бармена та офіціанта. Далі йдуть технічні помічники, кухарі та кондитери.

Для подальшого розвитку іноземного туризму, необхідне вдосконалення готельної бази та туристичної інфраструктури країни відповідно до світових стандартів.

Отже, туризм - є однією з провідних галузей економіки Болгарії. Країна має величезні можливості для розвитку різних видів туризму. Завдяки своєму стратегічному розташуванню в серці Балканського півострова, на роздоріжжі між трьома континентами, і завдяки наявності чотирьох міжнародних аеропортів, Болгарія знаходиться в двох годинах відстані від більшості європейських столиць і великих міжнародних аеропортів, які здійснюють польоти по всьому світу.

Це, поряд з тим, що країна має значну кількість трьох, чотирьох і п'ятизіркових готелів, розташованих як у великих міських центрах, так і на узбережжі Чорного моря і гірських курортах, є передумовою для зростаючого міжнародного авторитету країни в сфері конгресного туризму.

Чорноморські курорти Болгарії пропонують чудове поєднання конгресного туризму, відпочинку на морі і спа. Курорти болгарського Чорноморського узбережжя володіють можливостями організації подібних заходів і після закінчення літнього сезону - Варна, Бургас, курортні комплекси Албена, Золоті піски, Сонячний берег, курорт Святих Костянтина і Олени, Дюни, міста Светі-Влас і Приморсько. Гості курортів на північному болгарському узбережжі можуть попрактикуватися у грі в гольф на одних з кращих європейських і світових полів для гольфу. Можливості ділових зустрічей пропонує і місто Добрич.

Гірські курорти Банско, Боровець і Пампорово поєднують цілорічну можливість здійснення гірського та еко-туризму та ділові події. Тут учасники конгресів мають можливість насолодитися одними з кращих лижних трас на старому континенті.

Наукова спільнота Болгарії також займається проблематикою розвитку національного туризму. Так, у 2016 році в Аграрному університеті міста Пловдив і відбувся Національний круглий стіл на тему «Спеціалізовані види туризму - виклики та перспективи».

Учені відзначили, що в останні роки Болгарія поставила себе в якості основної мети в сфері туризму розлучитися з затверділася моделлю - влітку на море, а взимку на лижах, і перетворитися в цілорічний туристичний напрямок. Таким чином, найбільш повноцінно будуть використовуватися природні, архітектурні та історичні пам'ятки країни, а туризм перетвориться в стійку галузь, успішно забезпечує промисел місцевого населення. Ця ідея закладена в Стратегії сталого розвитку туризму до 2030 року з акцентом на можливостях спеціалізованого туризму. Такою була і тема Національного круглого столу, що відбувся у вихідні дні в Аграрному університеті міста Пловдив, в якому взяли участь провідні вчені і дослідники .

3.2. Українсько-болгарське співробітництво у галузі туризму: проблеми і перспективи

Болгарія - одна з найпопулярніших напрямків для сімейного відпочинку особливо для українських туристів у літній період. Цьому сприяє географічна близькість України і Болгарії, а також порівняно невисокі ціни, доступні українському споживачу. Українсько-болгарські відносини включають у себе і співпрацю у галузі туризму.

У травні 2018 року відбувся візит Прем'єр-міністра Болгарії Бойко Борисова до України. Болгарський прем'єр зустрівся із своїм українським колегою Володимиром Гройсманом. Вони обговорили низку важливих питань, а також перспективи співробітництва.

Сторони відзначили, що більшість двосторонніх домовленостей, досягнутих під час останніх зустрічей на найвищому рівні, були успішно реалізовані. Йдеться про запровадження прямого авіаційного та залізничного сполучення, реалізацію високотехнологічного проекту на АЕС «Козлодуй», а

також вирішення питання виключення Болгарії із переліку держав, щодо яких застосовується законодавство про трансфертне ціноутворення.

Позитивним є й розвиток торгівлі: в першому кварталі поточного року товарообіг між Україною та Болгарією склав 190,5 млн дол. Тож зусилля сторін щодо покращення цих показників будуть у нагоді. В цьому контексті, співрозмовники запланували обговорити можливість провести засідання спільної українсько-болгарської міжурядової комісії з економічного співробітництва до кінця 2018 року.

Серед інших важливих тем, глави двох урядів, обговорили й питання співробітництва у галузі туризму. Обидві сторони відзначили важливість даної сфери для розвитку двосторонніх відносин.

У лютому 2020 року відбулася зустріч Посла України в Болгарії Віталія Москаленка із Міністром туризму Болгарії Ніколіною Ангелковою.

Під час зустрічі було відзначено рекордні темпи зростання кількості українських туристів в Болгарії за підсумками 2019 року.

Посол України привернув увагу болгарській стороні, на наявні можливості з метою забезпечення більш сприятливих умов для задоволення мовних та культурних потреб українських туристів в Болгарії.

Сторони обговорили перспективи покращення співробітництва в туристичній сфері, а також домовилися спільно розпочати підготовку візиту Міністра туризму Болгарії до України у 2020 році.

Таким чином, перед обома державами стоїть завдання поглиблювати і розвивати двостороннє співробітництво у галузі туризму. Зокрема, на даному етапі українські туристи щороку здійснюють вагомий внесок в розвиток економіки Болгарії. З іншого боку, було би бажано зробити Україну привабливим напрямом для туристів з Болгарії.

Отже, Болгарія - одна з найпопулярніших напрямків для сімейного відпочинку особливо для українських туристів у літній період. Цьому сприяє географічна близькість України і Болгарії, а також порівняно невисокі ціни,

доступні українському споживачу. Українсько-болгарські відносини включають у себе і співпрацю у галузі туризму.

У травні 2018 року відбувся візит Прем'єр-міністра Болгарії Бойко Борисова до України. Болгарський прем'єр зустрівся із своїм українським колегою Володимиром Гройсманом. Вони обговорили низку важливих питань, а також перспективи співробітництва.

Сторони відзначили, що більшість двосторонніх домовленостей, досягнутих під час останніх зустрічей на найвищому рівні, були успішно реалізовані. Йдеться про запровадження прямого авіаційного та залізничного сполучення, реалізацію високотехнологічного проекту на АЕС «Козлодуй», а також вирішення питання про виключення Болгарії із переліку держав, щодо яких застосовується законодавство про трансфертне ціноутворення.

Таким чином, перед обома державами стоїть завдання поглиблювати і розвивати двостороннє співробітництво у галузі туризму. Зокрема, на даному етапі українські туристи щороку здійснюють вагомий внесок в розвиток економіки Болгарії. З іншого боку, було би бажано зробити Україну привабливим напрямом для туристів з Болгарії.

ВИСНОВОК

Болгарія - унікальна країна. Вона поєднує в собі історії різних культур, при цьому не втрачаючи своїх неповторних особливостей. Завдяки добре розвиненою індустрії транспорту немає проблем приїзду в країну, а також внутрішніх переміщень. Найбагатша і різноманітна культура і історія країни робить її однією з найбільш привабливих в регіоні. З кожним роком потік туристів, що відвідали Болгарію, збільшується. Туристична інфраструктура країни продовжує розвиватися. Болгарія має надзвичайно сприятливі умови розвитку туризму. Країна цікава історією та культурою, унікальною природою, сприятливим кліматом і природними факторами для подальшого розвитку туризму в даній країні.

З огляду на актуальність теми, у вітчизняних та зарубіжних джерелах приділяється досить багато уваги питанням та проблемам, що стосуються використання туристично-рекреаційних ресурсів Болгарії. Але є необхідність подальшого поглибленого вивчення даної проблематики, особливо у контексті розвитку українсько-болгарського співробітництва у галузі туризму.

Болгарія розташована в Південно-Східній Європі та займає північно-східну частину Балканського півострова. Це європейська, балканська, чорноморська та дунайська держава. Дивовижна кількість пам'яток, музеїв, старовинних замків чекають любителів подорожей. Болгарія славиться історичною спадщиною та містами-героями. Країна славиться своїм виноробством та регулярними винними виставками.

Болгарія – це країна, яка славиться необмеженими можливостями для відпочинку як в літній, так і в зимовий період: тут є гірськолижні курорти, пляжі з золотими пісками, зелені ліси, лікувальні мінеральні джерела, храми і монастирі, безліч природних, архітектурних та історичних пам'яток. Кліматичні особливості, різноманітність рельєфу, наявність судноплавної річки, мальовничі причорноморські узбережжя дозволяють розвивати в країні різні види туризму. Наявність найцікавіших природних об'єктів приваблюють величезну кількість туристів.

Болгарія - унікальна країна. Вона поєднує в собі історії різних культур, при цьому не втрачаючи своїх неповторних особливостей. Завдяки добре розвиненій індустрії транспорту немає проблем для прибуття в країну, а також внутрішніх переміщень. Найбагатша та різноманітна культура і історія країни робить її однією з найбільш привабливих в регіоні. З кожним роком потік туристів, що відвідали Болгарію, збільшується. Туристична інфраструктура країни продовжує розвиватися.

Болгарія спадкоємець стародавніх цивілізацій - фракійці, римляни, візантійці і протоболгари залишили на цих землях виключно цінні художні та архітектурні свідчення своїх розвинених культур. Ними всяюна вся територія країни, що перетворює її в один з найпривабливіших напрямків для людей, що цікавляться історією і культурою.

Крім цих скарбів, Болгарія пишається і своєю незайманою природою і дивовижним біологічним розмаїттям, яке зберігають парки і заповідники країни.

Багата культурна і природна спадщина Болгарії високо оцінена ЮНЕСКО-організацією Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури. Список всесвітньої культурної та природної спадщини ЮНЕСКО включає об'єкти виняткового значення для людства, і їх збереження та охорона є пріоритетом. У цей список включені дев'ять болгарських об'єктів сім культурних і два природних.

В країні проводиться і безліч фольклорних фестивалів - Міжнародний фольклорний фестиваль у м.Пловдив, Міжнародний фольклорний фестиваль ум. Бургас, Національні фольклорні фестивалі "Рожен" і "Копрівштиця", Міжнародний фестиваль маскарадних і карнавальних ігор та звичаїв "Сурва" ум. Перник, Національний фестиваль "Квітуча Фракія співає і танцює".

Болгарія є членом Європейського союзу з 2007 року, Організації Об'єднаних Націй з 1955, НАТО з 2004. Країна є державою засновницею Організації з безпеки та співробітництва в Європі і тричі займала місце в Раді Безпеки ООН. Її ринкова економіка входить до Єдиного європейського ринку і здебільшого покладається на послуги, за якими слідує промисловість,

особливо машинобудування та видобуток металів, корисних копалин і переробка сировини, а також сільське господарство. Однією з основних галузей економіки також є туризм. Розвиток туристичної сфери є одним з пріоритетів болгарської влади.

З цією метою Міністерство Туризму Болгарії створило Проект „Мультимедійний каталог туристичних об'єктів та електронний маркетинг Болгарії як дестинації”, який опублікований на офіційному сайті Туристичного Порталу Республіки Болгарії. В інформаційному проекті міститься вся інформація про Болгарію як туристичний напрямок.

В останні роки Болгарія поставила себе в якості основної мети в сфері туризму розлучитися з затверділою моделлю - влітку на море, а взимку на лижах, і перетворитися в цілорічний туристичний напрямок. Таким чином, найбільш повноцінно будуть використовуватися природні, архітектурні та історичні пам'ятки країни, а туризм перетвориться в стійку галузь, успішно забезпечуючи промисел місцевого населення.

Ця ідея закладена в Стратегії сталого розвитку туризму до 2030 року з акцентом на можливості спеціалізованого туризму. Такою була і тема Національного круглого столу, що відбувся в Аграрному університеті міста Пловдив, в якому взяли участь провідні вчені і дослідники - «Спеціалізовані види туризму - виклики і перспективи». В рамках круглого столу були розглянуті можливості екологічного, винного, сільського і міського туризму, лише тепер розвивається повільний туризм, заснований на концепції здорового повільного способу життя, доступність до туристичного середовища людей з недугами.

Болгарія - одна з найпопулярніших напрямків для сімейного відпочинку особливо для українських туристів у літній період. Цьому сприяє географічна близькість України і Болгарії, а також порівняно невисокі ціни, доступні українському споживачу. Українсько-болгарські відносини включають у себе і співпрацю у галузі туризму. Ця проблема була обговорена у рамках візиту прем'єр-міністра Болгарії Бойко Борисова до України у травні 2018 року.

У Болгарії можна знайти великий спектр пропозицій житла: від економних баз відпочинку до віп-готелів. До того ж останнім часом готельний фонд країни активно реконструюється, і до початку сезону кожен готель проводить косметичний ремонт.

Більшість готелей Болгарії категорії 3* і 3* люкс. З кожним роком з'являється все більше готелів 4* і 5*. Обслуговування там на європейському рівні. Харчування найчастіше на базі сніданків системи шведський стіл. У столиці та великих містах є хостели для бюджетних мандрівників.

Літній відпочинок - чудовий привід відвідати чорноморське узбережжя Болгарії. Окрім місцевих краєвидів і культурних пам'яток, варто також насолодитися місцевими ароматними і смачними стравами. Національна кухня Болгарії - цікава, різноманітна і доступна.

Готельна та ресторанна діяльність - є основними в туризмі та задовольняють основні потреби людей (сон, відпочинок, харчування). Вони є підприємницькою діяльністю, для яких дійсні принципи економічної діяльності.

Про позитивні тенденції, які вдалося досягти у цьому напрямі, йшлося під час зустрічі Посла України в Болгарії Віталія Москаленка із Міністром туризму Болгарії Ніколіною Ангелковою у лютому 2020 року. Зокрема, були відзначені рекордні темпи зростання кількості українських туристів в Болгарії за підсумками 2019 року.

Ця позитивна динаміка у розвитку українсько-болгарського співробітництва робить можливим поглиблення співпраці у цій сфері. Туризм в Болгарії має великий потенціал, і країна стає все більш цікавішою для відвідування її українськими туристами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Гаврилишин І. П. Туризм України: проблеми і перспективи. -К., 2016
2. Закон України "Про туризм" (15 вересня 2014 р.). - К., 2014.
3. Державна програма розвитку туризму в Україні до 2010 року. - Київ, 2011.
4. https://tourlib.net/statti_ukr/smal.htm - І.В. Смаль, В.В. Смаль
Педагогічні та рекреаційні технології в сучасній індустрії
дозвілля
Міжнародна науково-практична конференція
Київський національний університет культури і мистецтв
4-6 червня 2016 р.
5. Софія. - М .: Софія-прес, 2017. - 210 с.
6. www.bulgariatravel.org - Офіціален Туристически Портал
7. <https://travel-tours.com.ua/nacionalni-stravi-bolgariyi-shho-obovyazkovo-sprobuvati/>)
8. http://nauchnitrudove.au-plovdiv.bg/wp-content/uploads/2019/06/sw_01_01_2016.pdf
9. Марков, Ів., Апостолов, Н., Туристически ресурси, АСТАРТА, 2018
10. <http://www.tourism.government.bg/bg/kategorii/zakoni/zakon-zaturizma> - Закон за туризма в Република Бълґария
11. Фещур Р.В. Статистика: теоретичні засади і прикладні аспекти: навчальний посібник / Р.В.Фещур, А.Ф.Барвінський, В.П.Кічор та інші / За наук. ред. Р.В. Фещура. - 3-є вид. оновлене і доповнене. - Львів: Інтелект-Захід, 2016. - 256 с.

12. Мельник О.В. Інтегральний показник туристичної привабливості території: поняття та теоретичні аспекти / О.В.Мельник Регіональна економіка. - 2014. - №4. - С. 197-205.
13. 3. Бейдик О.О. Рекреаційно-туристичні ресурси України: методологія і методика аналізу, термінологія, районування: монографія / О.О.Бейдик. - К. Видавничо-поліграфічний центр Київський університет, 2015. - 395 с.
14. Попович С.І. Туристично-екскурсійні ресурси України: вступ до проблеми / С.І. Попович / Збірник "Туристичні ресурси України". - К.: Тип. ФІГУ, 2016. - 352 с.
15. Стеченко Д.М. Наукова парадигма регіоналізації туризму / Д.М.Стеченко / Наук, вісник Чернівецького торг.-екон. інституту КНТЕУ. - Чернівці: 2017. - Вип. Ш.-С. 152-156.
16. Проект Концепції Державної цільової програми розвитку туризму і курортів на 2011-2015 роки. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.tourism.gov.ua>
17. Смолій В.А. Енциклопедичний словник-довідник з туризму / В.А.Смолій, В.К.Федорченко, В.І.Цибух. - К.: Видавничий Дім "Слово", 2016. - 372 с.
18. Ткаченко Т.І. Сталий розвиток туризму: теорія, методологія, реалії бізнесу: монографія / Т.І.Ткаченко. - К: Київський національний торговельно-економічний університет, 2018. - 537 с.
19. Travel & Tourism Competitiveness Report 2011 / World Economic Fom. - URL: <http://www.weforum.org/reportsresults>.
20. <https://www.tourism-review.com/bulgarian-tourism-in-need-of-staff-news5461>
21. <https://news.bg/tourism>
22. Кучеренко К.В. Економічна цінність міжнародного туристичного бренду країни / Інвестиції: практика та досвід. - 2013. - №13. - С.78-82.

23. Кусков А.С., Листикова О.В. Курортология та оздоровчий туризм: учебное пособие. - Ростов н/Дону: Феникс, 2014. - 320 с.
24. Кулік В.В. Теоретичні основи культурного туризму: автореф. дис... к.культ.: 26.00.01. - Сімферополь, 2017. - 20 с.
25. Краєвська О.А. Концептуальні засади та інституційні механізми політики Європейського Союзу у сфері туризму: автореф. дис... к.політ.н.: 23.00.04. - Львів, 2017. - 19 с.
26. <https://www.hotelmanagement.net/transactions/what-s-driving-hotel-investment-bulgaria>
27. <https://amcham.bg/2018/09/04/positive-tendency-of-growth-in-bulgarian-hotel-market/>

www.bulgariatravel.org - Офіціален Туристически Портал

28. www.tourism.government.bg - Міністерство Туризма Болгарії
29. Закон України "Про страхування": Збірник нормативно-правових актів. - Т 2. - Ужгород, 2016
30. Александрова А.Ю. Международный туризм. - Москва, 2017
31. Балабанов И. Т., Балабанов А.И. Экономика туризма. - Москва, 2018.
32. Бейдик О. О. Словник-довідник з географії туризму, рекреології та рекреаційної географії. - К.: Палітра, 2017
33. Биржаков М.Б. Введение в туризм. - Москва - Санкт-Петербург: Герда, 2016
34. Гаврилишин І.П. Туризм України: проблеми і перспективи. -К., 2016
35. Гаврилишин И.П. Рекреационный рынок мира // Посредник. - 2015.- № 40 9. Герасименко ВТ. Основы туристического бизнеса. - Одесса, 2017
36. Гуляев В.Г. Организация туристической деятельности. - Москва, 2016

37. Державна програма розвитку туризму в Україні до 2010 року. - Київ, 2012
38. Євдокименко В.К. Регіональна політика розвитку туризму. - Чернівці: Прут, 2016
39. Ресторанный и гостиничный бизнес. - 2015. - № 4 (8)
40. Зорин И.В., Квартальнов В.А. Энциклопедия туризма. - Москва, 2017
41. Іванова І.О. Маркетингові можливості сучасного готельного бізнесу в Україні. - Львів, 2017
42. Кабушкин Н.И. Менеджмент туризма. - Минск: Новое знание, 2018
43. Квартальнов В.А. Туризм. - Москва, 2016
44. Квартальнов В.А. Стратегический менеджмент в туризме: современный опыт управления. - Москва: Финансы и статистика, 2017
45. Ковалевский Г.В., Абрамов В.В. Проблемы развития туризма в Украине: интегрированный подход // Туристично-краєзнавчі дослідження. - 2014. - Вип.2.
46. Кузнецова Н.М. Основи економіки готельного та ресторанного господарства. –
47. Матеш В. Болгарія запрошує на відпочинок //Міжнародний туризм. -2007. - № 4
48. Папирян Г.А. Менеджмент в индустрии гостеприимства. - Москва: Экономика, 2018
49. Прейгер Д., Молярчук І. Розвиток іноземного туризму в Україні в контексті розбудови міжнародних транспортних коридорів // Економіка України. - 2016. - № 6
50. Сейм В.С. Організація міжнародного туризму. - м. 2018.